

प	च	क
श	य	च
रु	र	त

शीर्षप्रमाणेश्च यावार्णेः पूरयेद्दृढं ॥ स्वातंतुच समं कृत्वा ततः
 प्राचीप्रसाधयेत् ॥ प्रसादे सरे नेलिंदे दूरे कुंटे विशेषतः ॥ दिष्ट्युद
 कुलनाशस्यातस्मात्संसाधयेद्दिशः ॥ वास्तुशास्त्रे ॥ प्रथमे तु
 समेशेत्रे प्राचीं संसाधयेत्स्फुटं ॥ सिद्धांतोक्तप्रकारेण ततो निष्पा
 दयेद्दृढं ॥ स्फुटकरणे ॥ भ्रुवत्तं व करे स्वायारे स्वातः सोम्ययाम्यद्वनितोस्तः
 तन्मत्स्ये पुच्छमुच्यतः पश्चिमपूर्वाभिविद्यात् ॥ अथवा ॥ गृहे भः सुसमीकृत
 शितिगते केंद्रम्यशंकौः क्रमात् भागं पत्रविशाल्यपैतिचयतस्तत्रापरे द्वयोर्दिशो ॥ तत्काल्पयमजीवयास्तु
 विवरात् भाकर्णमित्याहतात्तु वः यासमितांगुले रथन दिष्ट्येदीस्फुटाचालिता ॥ इति दिग्साधनं ॥ अथवा ॥

१६	८	४	५	२	०	६
७	६	१५	१०	८	५	१
१३	१२	१	८	४	३	८
२	७	१४	११			

मेषायनगतो यस्मिन्दिने सूर्यस्तदा सुधीः॥ शंकुन्यम्योदये काले भूरने सुसमेतदा॥ तच्छायाग्रप्रतीची स्यात्
 तन्मूलं प्राकृष्णता बुधैः॥ तत्समानं चतुर्दिशु शंकुसूत्रैः प्रसाध्यते॥ हस्तिकायास्तूपाद्वा चित्रास्वान्यो
 लुचोत्तरगत॥ इति प्राची साधनं॥ शकुनांतरं॥ नेत्रगात्ररसरंध्रसायकक्षोणिमागरदूताशदिग्गजात॥
 कोष्ठके सुविलेखेद्यथाक्रमं प्रश्नकालमवलम्ब्य भव्युद्दिमान्॥ न दृश्यते दृष्टियेन कार्यं रसेः समुद्रोर्निजकार्यं
 मिथिः॥ सप्तलतीया कथयन्ति वार्तानि चैकपंचत्वरितं वदन्ति॥ शकुनं॥ अथ वास्तुपुर्यानि
 वेशं॥ भाद्रपदे शिरः प्राच्यां याम्ये मार्गशिरः त्रये॥ फाल्गुने त्रितये पश्चाद्वा रते ज्येष्ठान्त्रये
 ह्यदकु॥ वास्तोः शिरसि पुच्छे च याम्ये कुक्षौ च पृष्ठतः॥ आयुः कामः खने नैव वामकुक्षौ ख
 निः शुभा॥ वास्तुक्षेत्रप्रमाणं च कार्यं गित्वा स्य वामके॥ कुक्षौ वातं विधाया दाया प्राणाणिः

२	७	८
९	५	१
४	३	६

प्रयेत्ततः॥ वास्वायामफलं नाभिस्तस्मादध्यंगुल्मत्रये॥ कुक्षिस्तस्मिन्यसेतशंकुं पुनर्योत्रार्धं दूये॥ ईर्ध्वभागं
त्रयं त्यक्त्वा ह्यधोभागदूयंतथा॥ मध्ये नाभिं विज्ञानीयादिति प्रादुपराशरः॥ यदा वामपार्श्वे निपूर्वाङ्गाराः शीते
॥ तदा पश्चिमेषु छेदः॥ दक्षिणे कोटं॥ उत्तरे पृष्ठां एवं सर्वत्र ज्ञातव्यं॥ इति खनन पूरणं वराहः॥ भक्ष्येनानाप्रक
रे देह्यक्षतसुरभि कुसुमधूपैश्च॥ देववत्पूजां कृत्वा स पत्नीनभ्यर्च्य विप्रांश्च विश्वकर्माणि॥ सूत्रं छेदे स्मृतिः
कीलवाङ्मुखाद्याधिपीडनं॥ गृहे स पत्नीनां च स्मृतिलोपेन नुशयः॥ कुंभे करातच्युते मृत्युरपसर्गापिवः
र्जिते॥ स्कंधाद्गृहे शिरोरोगो भग्ने प्रादुर्बने वधः॥ इति दुर्गमिज्ञानं॥ ब्रह्माङ्गभुः॥ सूत्रं भिन्नं शिल्पान्यास
स्तंभस्यातेषां सदा॥ पूर्वदक्षिणयोर्मध्ये कुर्यादित्याहं काव्यपः॥ शार्ङ्गधरेण प्रासादेषु च दम्येभिर्गृहे
ष्वन्येषु सर्वदा॥ आग्नेयां प्रथमं स्तंभं स्थापयेन्न द्विधानतः॥ वराहश्च॥ दक्षिणपूर्वकोणे कृत्वा पूजां शिल्पान्यसेत्॥

प्रथमं॥ शोषाः प्रदक्षिणेनेवेस्तं भाश्चैवं प्रतिष्ठाप्य॥ उन्नम्रगंवरयुतः कृतधूपवितेपनस्थाप्यः॥ स्तंभस्तथै
व कायोदूरीकृत्यः प्रयत्नेन॥ स्तंभोपरि यदा घूककाकुरादपक्षिणः॥ व्यालादयेश्वातिष्ठंति तदा कर्तुं न शो
भनं॥ तस्मात्स्तंभोपरि उन्नम्रगं फलवतीतया॥ धारयं रथवावस्त्रं बुधैरत्नादिनिक्षिपेत्॥ वराहः॥ नभ
स्यादिषु मासेषु त्रिषु त्रिषु यथाक्रमं॥ पूर्वोर्दोहकृशिरौ दामपार्श्वशायां प्रदक्षिणे॥ सूर्यस्य भादूस्तु चक्रं
क्षिप्वेत्त्राणि च मस्तके॥ अग्रपादे पश्चिमं च क्रमाद्गुनि चतुश्चतुः॥ त्रीणि दृष्टे दक्षकुक्षौ च त्वाग्निवामके चतुः॥
मुखे त्रीणि च पक्षौ द्वौ दामदौ च क्रमात्फलं॥ अग्निवाधा तथा दामः स्तेयं चैवं धनागमः॥ लोभो दारिद्र्यपी
दुःखं स्वामिनाशश्च मस्तकात्॥ इत्यंशो फलानि ते यानि॥ वास्तारं भेदं वेरोचदो मादौ च विचार्य कर्तव्यमिति
स्तंभा रोपणे मंत्राः॥ यद्गुमेरिति दुष्टभूतादिगणान्यापि छान्निः कास्य इदं श्रेय इति देवनानीय॥ स्यो

नोऽपि विधीति वा उऽथापर्वतानामिति द्वाभ्यां भूमि मभिमं व्यरद्देवतिष्ठेति दृवा स हिताग्रपल्लवेः शुद्धोदकं
 प्रोक्ष्य कुट्टालिकादभिर्भूमिमं स्तूत्य अत्र ३ मस्तं अग्निवाधा प्रावासा धनं श्रुत्वा निष्पन्नायां भूमौ आत्वा
 कुमार इति मंत्रेण कुंभान् संस्थाप्य कृतेन स्थूणा वि ४ अग्रपादे उद्गमः इति मंत्रे स्तंभारोपणं कुर्यात् ॥ शो
 षं कर्म अग्रे वक्ष्यते ॥ तावत्स्वज्ञादित्थानं कथ्यते ॥ पूर्वादितस्थूर्ध्वज्ञधूममिंद ४ पश्चिमेपादेः स्तेयः ॥
 आगां स रात्र्यदिरहाः क्रमेण ॥ उद्गोऽश्वायाः स्वपदे विधेयोऽश्वत्थारण्यं ३ पृष्ठे धनागमः ॥
 विषमाः प्रकास्ताः ॥ पदे केसरिणा विधेयोऽश्वत्थो मृगादिश्च पदे गजस्य ॥ प ४ दक्षकुक्षौ लामः ॥
 देवस्य ध्वजं केसरीभारं रथास्तनान्यत्र पदास्त्वकीयात् ॥ सर्वे द्वारश्च जौ देवः ४ वासं कुक्षौ दारिद्र्यं ॥
 पश्चिमास्यं विना दारिः ॥ प्राङ्मुखे दक्षिणास्ये वगजः पूर्वमुखे वरुणः ॥ खट्वाकर्षट्कादेषु वरुणः सिद्धागजः
 शुभः ॥

वापीकूपतडागादोगजोदेयोविचक्षणैः॥ आसनेयोजयेमिदंशयनेचैवकुंजरं॥ रथभोजनपात्रेण
दद्याच्छ्रादिषुध्वजं॥ महासनेग्निशालायांगृहेचाग्न्युपजीवनीं॥ धूमदद्यान्थाश्वानंयवनांत्यजयो
गृहे॥ स्वरोचैर्यागृहेयोऽयोध्वांशः११ त्रियविदगृहे॥ रथमिदंगजंदद्यात्प्रासादपुरमंदिरे॥ सर्वस्वभि
मुखोऽश्वेष्टामध्वागेद्वेपराद्भूखाः॥ ध्वजेपरस्येविप्राणांरातांसिदंष्ट्रुदस्तुखं॥ गजेष्टस्ययाम्याशं
षपूर्वामुखंविशः॥ वस्त्रंजधर्मशालायांकुंदेस्तंभेध्वजेध्वजः॥ गोगजोभूगृहेसाधारणेनृणगृहे
भौ॥ यत्रेशस्त्रेयसिदोभांडागारेभूभोगजः॥ धान्यांबुस्मानगेश्वोनशालायांरथभः१२ शुभः॥ नाथ
भोगोद्वाद्वाद्यांगजसिंदूरुपाः१३ शुभाः॥ इत्यालयः॥ अथध्वजादिफलंगारुडे॥ दिशस्तानप्रभृतादि
ध्वजादीनाणयेज्जमात्॥ ध्वजोधूम्राथसिंदंश्चश्वावपःस्वरदंतिनः॥ ध्वांशश्वायाश्मानायांनाम

मं नेश्वतां नमेत ॥ कीर्तिः कोको जपो वैरं धनं नार्थनामुखं ॥ गेगश्चेति गृह्यारं भेधज्जादीनां फलं क्रमात् ॥
 ध्वजस्थाने ध्वजं दृष्ट्वा राजचिन्ताधनादिकं ॥ ध्वजस्थाने स्थिते धर्मराजचिन्ताबलाधिकं ॥ २ ॥ ध्वजस्थाने स्थिते सिं
 हे धनलाभादिकं भवेत् ॥ ३ ॥ ध्व- स्थिते श्वाने रासी विलसुग्वादिकं ॥ ध्व- एवं दृष्ट्वा स्थानचिन्ता चलाभकं ॥
 ५ ॥ ध्व- स्वं दृष्ट्वा दुःस्वप्ने शाधिकं भवेत् ॥ ६ ॥ ध्व- गजं दृष्ट्वा स्थानचिन्ता जयादिकं ॥ ध्व- तथा श्वाने कुशचि
 ताभयक्षयः ॥ ७ ॥ १ ॥ धर्मस्थाने ध्वजं दृष्ट्वा पूर्वदुःखं ततो धनं ॥ १ ॥ धर्मधर्मंतथा दृष्ट्वा कलिदुःखादिकं भ
 वेत् ॥ २ ॥ ध्र- स्थिते सिंहो नाम चिन्ताधनादिकं ॥ ध्र- स्थिते श्वाने जयलाभादिकं भवेत् ॥ ४ ॥ ध्र- एवं दृष्ट्वा ना
 रीगे ध्वजनादिकं ॥ धर्मस्तु खरे धर्मव्याप्तिश्चापि धनक्षयः ॥ ६ ॥ ध्र- गजं दृष्ट्वा लाभो भवति तक्षणान्त
 ॥ १ ॥ ध्र- स्थिते श्वाने कुशदुःखं भयादिकं ॥ ८ ॥ २ ॥ सिंहस्थाने ध्वजं दृष्ट्वा राज्यलाभानि निर्दिशते ॥

सिंह- स्थिते धूमेकन्या प्राप्तिर्यादिकं ॥ १॥ सिंह- स्थिते स्थिते सिंहो जयमित्रसमागमः ॥ २॥ सिंह- स्थिते श्वाने स्व
चिन्ताद्रामलाभकं ॥ ३॥ सिंह- वृषं दृष्ट्वा गृहं श्वेतात्मलाभकं ॥ ४॥ सिंह- स्वर्गं दृष्ट्वा ग्रामभाषादिरेव च ॥ सिंह-
गजं दृष्ट्वा आरोग्यं च सुखादिकं ॥ ५॥ सिंह- स्थिते ध्वांशे कन्या ध्यानं गुणादिकं ॥ ६॥ ३॥ शुनस्थाने ध्वजं दृष्ट्वा
स्थानचिन्तां सुखादिकं ॥ ७॥ शुनः- स्थिते धूमे कलहः कार्यनाशनं ॥ ८॥ शुन- स्थिते सिंहकार्ये सिद्धिर्भाविष्यति
॥ ९॥ शुन- स्थिते श्वाने धननाशो भविष्यति ॥ १०॥ शुन- वृषं दृष्ट्वा रोगी रोगादिमुच्यते ॥ ११॥ शुन- स्वर्गं दृष्ट्वा क
लहश्च भयं भवेत् ॥ १२॥ श्वानस्थाने गजं दृष्ट्वा पुत्रभार्यासमागमः ॥ १३॥ शुन- स्थिते ध्वांशे पीडा स्याद्दूतना
शनं ॥ १४॥ ४॥ वृषस्थाने ध्वजं दृष्ट्वा गजपूजा सुखादिकं ॥ वृष- चैव स्थिते धूमे राज्यं प्रज्यं सुखं भवेत् ॥ १५॥
वृष- स्थिते सिंहसौभाग्यं च धनादिकं ॥ १६॥ वृष- स्थिते श्वाने बन्धुश्रीकाम इति ॥ १७॥ वृषस्थाने वृषं दृ

ह्वाकीर्तिः श्रुतिः सुखादिकं ॥ ५ ॥ रुषः खरं दृष्ट्वा मद्राभादिकं भवेत् ॥ ६ ॥ रु० गजं दृष्ट्वा स्त्री मज्जादिस
 मागमः ॥ ७ ॥ रु० स्थिते ध्वंशे स्थानमानसमागमः ॥ ८ ॥ १ ॥ खरस्थाने ध्वजं दृष्ट्वा रोगशोकादिकं भवे
 त् ॥ १ ॥ ख० स्थिते धूमे तस्करादिभयं भवेत् ॥ २ ॥ ख० स्थिते सिंदूरे पूजाया विजयादिकं ॥ ३ ॥ ख० स्थिते श्वाने स
 दापयननाराजं ॥ ४ ॥ ख० रुषे दृष्ट्वा सुखाप्रिये समागमः ॥ ५ ॥ खरे स्थाने खरं दृष्ट्वा दुःखपीडादिनिर्दिशत
 ॥ ६ ॥ ख० गजं दृष्ट्वा सुखपुत्रादिकं भवेत् ॥ ७ ॥ खर० स्थिते ध्वंशे सकलव्याधिरवेच ॥ ८ ॥ ६ ॥ गजस्थाने
 ध्वजं दृष्ट्वा श्रीजयस्त्रीसुखादिकं ॥ १ ॥ गज० स्थिते धूमे धनधान्यसमागमः ॥ २ ॥ गज० स्थिते स्थिते सिंदूरे जय
 सिद्धिसमागमः ॥ ३ ॥ गज० स्थिते श्वाने आरोग्यं सुखसंपत् ॥ ४ ॥ गज० रुषं दृष्ट्वा राजदानधनादिकं ॥ ५ ॥
 गज० खरं दृष्ट्वा पूर्वदुःखंततः सुखं ॥ ६ ॥ गज० गजं दृष्ट्वा धनधान्यसमागमः ॥ ७ ॥ गज० स्थिते ध्वंशे अ

त्यं कार्यं भविष्यति ॥ ८ ॥ १ ॥ ध्वांश्च स्थाने ध्वजं दृष्ट्वा कार्यं नारो भविष्यति ॥ १॥ ध्वांश्चैव स्थिते धूमं
कृत्स्नं कृत्वा गमिष्यति ॥ २ ॥ ध्वांश्च स्थिते सिंहे विग्रहो दुःखमेव च ॥ ३ ॥ ध्वांश्च स्थिते ध्वाने गृहं संगमयादिकं
॥ ४ ॥ ध्वांश्च स्थिते ध्वाने भ्रंशं भयादिकं ॥ ५ ॥ ध्वांश्च स्थिते ध्वाने रं दृष्ट्वा कार्यं नारो भवेत्क्रवं ॥ ६ ॥ ध्वांश्च स्थिते ध्वाने गतं दृष्ट्वा धन
कीर्त्यादिकं भवेत् ॥ ७ ॥ ध्वांश्च स्थिते ध्वाने विदेशगमनादिकं ॥ ८ ॥ ॥ इति वारुण्ये योगी ध्वजादीनां वि
शेषफलानि ॥ अथ शेषफलमायययनक्षत्राद्यानयनक्रमः ॥ गगनं विस्तारगणितं देव्यं गृहं शेषफ
लं भवेत् ॥ तत्पथं कुर्वन् स भिर्भक्तं शेषमाया ध्वजादिकं ॥ अथ निम्ने शेषफलं भूते शेषं ॥ मन्त्रं ॥ भेष
भक्त्यययः शेषमाया दत्त्याययः शुभः ॥ व्यासव्यायामहस्ते कया दित् ॥ मे कया र्थं संयुतं ॥ नृपभक्तं ॥
भवेत् शेषं गृहं नाम क्रवादिकं ॥ तारा म्यात्मग्रभस्वामिश्चिह्नमेक्यं नवभाजितं ॥ उद्गारवद्राशि कृत् विचार्य

स्वर्णमगोहयोः॥ गृहनामाक्षरक्षेत्रफलव्याययुतिंदूरेत॥ त्रिभिः शेषांशकोत्तेयोद्वितीयोत्रमतिप्रदः॥ १२॥ ३॥
 दंष्ट्रयमोभूपतिरंतकोसतदुत्पथः॥ अथवा॥ व्यायामविलसरयुतंचतुर्धास्तुक्रमाहरतं॥ गजचनेत्रां२
 कर्दवसुभिर्दृतमर्क१०॥ नगा२ग० भै२॥ आयययोध्वजाख्यादिगृहंराशिश्चभंक्रमात॥ त्वचार्य
 पिभवतीतिशेषः॥ यदूर्ध्वः॥ परिणादवाद्गुणितोवस्व० नि३ नंदार्दष्टके० नंदार्दष्टा० वधि४१२५
 नृ० धभिश्चगुणितोभक्तोवशेषक्रमात॥ मातं३१०॥ द्रूप० दंति० तित्थ्या० च० भै२०॥ येति२०॥ स्तु
 तं० गे०॥ ग्रं० दे० स्वर्णायास्तिथिवारभानिचतथायोगार्धतिथ्यंशकाः॥ १३॥ ० क्षेत्रफलगजचगुणि
 तेस्वयमक्षमांभाजिते१२०भवत्यायुः॥ आयुषिपंच५विभक्तेक्रमानमदांभूतविश्लेषः॥ दूरादे
 कं१॥ द्वितीयं२वेदा४वसवः० प्रदक्षिणांदिक्षु॥ शालादिकांकयोगः॥ मैकोवेशमक्रवादिभवेत्॥

३१३

ध्रुवं धान्यं जयं नंदं खरं कांतं मनोरमं । सुमुखं दुर्मुखं सुपर्शं धनदं क्षयं ॥ आक्रंदं विपुलं चैव वि
शयं गृहमुत्तमं ॥ वक्षिप्रस्तारमेतैर्पांशुष्वधीरुधयंधुना ॥ गृहनामाक्षराण्यष्टगोभवार्यमनुव्र
ये ॥ गोषेत्रीणि नगावेदाः क्षिप्रकोष्ठक्षरद्वयं ॥ चतुर्भिर्गुणितं क्षेत्रं फलं षोडशभिर्भजेत ॥ शेषं क्र
वारिकं ते यं सप्रनामयथाक्रमं ॥ श्रीध्यान्यं विज्ञायोरुधिः पुष्टिः सम्माननाशयः ॥ गोत्ररुधिः समस्त
तुर्न जानां क्रमतः फलं ॥ आयासो मनसः शोकः क्लृप्तो व्याधिपीडनं ॥ भयं ज्ञातं मृतिनाशः सप्तानाम
ध्वंसं फलं ॥ प्रस्तारः ॥ भूर्भूदौ दौष्टतावेदा अष्टावहो गुरुर्द्विः ॥ स्याप्यः समस्तमुरवाछात्मा क्लृप्तुस्थाने
ध्रुव धन्य

हि १६ वे २ मं भ्रुवादिषोडशग्रहानामुद्धारः ॥ युक्तं **गर्गः** ॥ अश्विन्यादित्रयं मेघे सिंहे प्रोक्तं मघात्रयं ॥
 मृगादित्रयं चार्धे गोषभेषु दूयेंदूयें ॥ एकादशे वाचदूर्ध्वे याचञ्चात्रिंशद्दक्षिणं ॥ तावदाद्यादिकं चिंतयंत दू-
 र्ध्वं नैव चिंतयेत् ॥ **तथा** ॥ यत्र दैर्घ्यं गृहादीनां दूविंशं क्षप्तं नोधिकं ॥ न तत्र चिंतयेत् क्षीमांगुणानां यव्य-
 यादिकानां ॥ अथ यव्ययोमास्तु श्रित्वा लणगे देन चिंतयेत् ॥ ग्राह्या न्यासादिनो कुर्यात्तथा गारपुरातने ॥
 इति गज्ञायां दारुणानि ॥ **व्यासः** ॥ अन्यवे २ मं स्मृतं दातु नैवान्यस्मिन् नियोजयेत् ॥ न तत्र निवसेत् कृतचिस-
 तं पिन जीवति ॥ इष्टकाकाष्ठपाषाणमृत्तिकाचूर्णमायमं ॥ तेषां पञ्च बुधैः प्रोक्ते दारुसंज्ञं गृह्याय वै ॥ त-
 तने नृत्तनं काष्ठं जीर्णं प्रशम्यते ॥ जीर्णं च नृत्तनं श्रेष्ठं नो जीर्णं नृत्तनं शुभं ॥ श्रीपर्णामो द्विणी शो-
 कं सज्ञाश्च सरत्माः शुभाः ॥ पतंगरोद्गता लघव्यास्ता लघुर्न कपिं शुकांशुं दूपाः ॥ चंद्रनाशोकवद्दी-

मधूकाश्चकदंबकाः॥ प्रगस्ताश्चगमीनिंबविल्ववर्ग्यगृहादिके॥ गृहद्वारगुणैर्युक्तं गृहे कर्मणि युज्य
ते॥ ग्रहेकाष्ठं समं श्रेष्ठमलिं दं विषमं शुभं॥ रुद्राष्टे देवप्रार्थना॥ यानो ह भूतानि वसंतं तानि बलं गृ
हात्वा विधिबलप्रयुक्तं॥ अन्यत्र वो संपरिकल्पयंतु क्षेमं तु नान्यद्यनमोस्तुतेभ्यः॥ नारदः॥ पूजोदं वचुता
ग्यानि बस्तुद्विविभीतकाः॥ दग्धाः कंदकिनो रुद्रावटाश्च कपिशकाः॥ अगस्तिशिष्यागृहात्काग्यास्ति
तिणीकाश्च निरिताः॥ अन्ये च गृहनिर्माणे योजनीयाः सदाद्रुमाः॥ आरंभं वा समाप्तिं वा प्रामादपुरस
यनां॥ उचिते केशवे कुर्याद्यमुमे च कदाचन॥ गृहेषु कर्मदं नमानं स्वामिकरेण च॥ देवादीनां तु धि
स्मेषु कर्मदं न केवलं॥ कर्मदस्तश्चतुर्विंशत्यंगुलामुनिभिः स्मृतः॥ धातुजायते देवत्योर्येष्टाय त्रिय
रुद्राक्षतः॥ यवोदरे रश्मिर्गुलं स्याद्ब्रह्मकांगुलं कुरुजग्वं॥ कर्तुः करञ्चाश्चिल्वोनि तं वाग्रास्यं कि

तद्वन्यत्रमंगदं ॥ ३ ॥ कर्मानेन सर्वे यदि स्युस्ततो गुलं यवादि । दत्वाथ वा विवादाय क्षौत्रपुलंसाथ येदुणि
 तात् ॥ नवभागंगदं कुर्यात्पंच भागांतुदक्षिणे । त्रिभागंवामनः । दत्वा शेषं द्वारं प्रकल्पयेत् ॥ दैर्घ्यं न वीशः
 पदमत्र दैर्घ्यात् द्वारं शुभं प्राकृत्रिचतुर्थभागे ॥ चतुर्थपक्षे शिशुदक्षिणस्यापश्चाच्चतुःपंचमं केतयोदक
 मार्गतरुकोणकूपस्तंभभ्रामसिद्धमशुभंद्वारं ॥ सप्तोक्तायातद्विगुणोऽस्य क्ता भूमिर्न दद्यात् ॥ स्वयमुपघ
 रिते रोगोपि दित्तं च कुलक्षयः ॥ नानाधिकानेदि कृत्रातद्वारे नीचसुखक्षयः ॥ द्वारस्यापरिग्रहं द्वारं द्वार
 स्य संमुखं ॥ न कार्यं व्ययदं यच्च संकटं तद्वारिद्रुतं ॥ मीने कर्कष्यलिनिशुभंद्वारं मिदं क्रमेण मेघोसि
 दधनुषि धनंद्वारं श्वयाम्येव दंति ॥ तद्वृत्तेन्द्राघटधरं च पापश्चिमे द्वारमुक्तं धर्मद्वारं सगमिथुनयो
 रंगतायांतथैव ॥ आसनाः कंटकिनारिपुभयदाः क्षारिणो र्थनाशाय ॥ फलिनः प्रज्ञाक्षयकरादर

पुनर्वर्जयेत्तेषां ॥ वर्जयेत्पूर्वमश्वत्थं तूक्ष्णं दक्षिणतस्तथा ॥ न्यग्रोधं पश्चिमे भागे उत्तरे चाण्डुं वरुणं ॥ अ
श्वत्थे तु भयं विंशत्यक्षेत्रं यात्यरो भयं ॥ न्यग्रोधे राजपीडाम्यात्रेतामयमुदुंबरं ॥ छिंद्याद्यादि न तं स्तान
तदंतरे पूजिता न्वयं न्यात ॥ पुं नागं निष्ठु वकुलपनसानवार्मा शाकान ॥ शसौषधीद्रुममलतामधुरा
सुगंधाः स्निग्धाः समानमुषितांच महोरुहाणां ॥ अथ ध्वनिं श्रमविनोदं मुपार्गता नो धत्ते श्रियं किमु
त शश्वतमंदिरेषु ॥ नभस्यादिमासेषु त्रिषु त्रिषु यथाक्रमं ॥ पूर्वोद्दिदि कुशिरौ वास्तुः कुर्यात्तिदिद्रुखं
गृहं ॥ प्रतिकूल्यमुखे गृहं दुःखशोकभयप्रदं ॥ सर्वतोमुखं गृहं नार्मषदोषो न विद्यते ॥ अत्यदोषं गुण
श्रेष्ठं दोषाय न भवेद्गृहं ॥ आयव्ययो प्रयत्ने न विरुद्धं भवेच्च वर्जयेत् ॥ स्नानागारं दिशि प्राच्यां मार्गं यो प
वनालयं ॥ ग्राम्या योऽग्रनागारं नैर्ऋत्यां बभ्रुमंदिरे ॥ प्रतीच्यां भोजनागारं वायव्यां पशुमंदिरे ॥ भोऽ

कोशं रत्नरस्योद्देशान्यां देवमंदिरं ॥ आचार्यः । स्नानं च पाकं शयनं च भोज्यं गन्तालयं वा यस्यां जगद्दं धन
 स्य ॥ देवस्य पूर्वादिदिशा क्रमेण मध्यं सभाभूषणं निवेशनास्य ॥ तथा । पूर्वस्यां श्रीभवनं याम्यायां गतिर्यदं वि
 धातव्यं ॥ भोजनं भवनं पश्चादुत्तरं तथा पिथनं भवनं ॥ ईशान्यां देवगृहं मंदिरं संकार्यमाग्नेयां ॥ नैर्ऋत्यां भो
 ज्यं पश्चिमार्थं पश्चिमार्थं निमारत्यां ॥ भूतिं पुष्पिपुत्रं दानिं पुरां घ्ननाशं मृत्युं संपदः शत्रुबाधां किंचित्संभुको
 णादकुर्यात् रूपेणोद्देशं मध्यमार्थं मक्षयं वा ॥ इति वास्तुनिवेशविधिः ॥ तथा च ग्रंथोत्तरं ॥ अलिमीनो गना
 कर्किधनुस्तोलाक्रियाद्यदः । पूर्वतो निवडो मध्ये युग्मांसि होतृषो मृगः । वर्गश्रुताश्च र्गमात्रा रसिं ह्वासप
 मृषकाः ॥ मृगास्तो पूर्वतस्तेषां शुभं स्यात्पंचमं रेषु ॥ स्ववर्गं दूगुणं रत्नापरवर्गं नियोक्तव्यं ॥ ८ ॥ अथ
 भिस्तु दूरं गं योधिकः स ज्ञानी भवेत् ॥ नित्यं भाद्रहं यावद्द्रुमां नित्यं भंतया ॥ बुद्धिं विभजेत्ते

क्रमाच्छेषधनव्ययो ॥ १७ ॥ कृभेमममे यामेवैरंदात्रिषष्ठके । तुर्याष्टद्वौदशोऽष्टादश ॥ १८ ॥ रोगाः शोषस्तुनेभवे
त्कारवं ॥ १९ ॥ १० ॥ ११ ॥ इति जन्मनातग्रामराशिः ॥ ॥ अथ द्वापरनिर्णयः ॥ द्वापरं चतुर्विधं प्रोक्तं वास्तुसंक्रांतिभा
यसं ॥ ॥ इत्येष्टतमयं मुख्यं गवाक्षाद्यैः पराणि च ॥ बहुद्वापरं क्षतिं देषु न द्वापरं नियमः स्मृतः ॥ तथापि सदने जी
र्णद्वापरे साधारणं पितृ ॥ त्रिषु त्रिषु शरीरांश्च कन्यादीनां स्त्रिते रवौ ॥ पूर्वोदयुनवर्तव्यं द्वापरं चेव यथा क्र
मं ॥ अथ समयोदिकिवारः ॥ कर्मसिद्धिसुखायुषानिमित्तशुक्रनादांभिः ॥ तात्वाप्रसृगद्वापरं भेकीतं
ये समयं बुधः ॥ कात्तनरस्यदमंगं सोम्यग्रदूषाक्षितं युतं चापि ॥ तच्चैस्पर्शति प्रष्टांतदास्यनिर्मा
णमादेशं ॥ वैशाखे फाल्गुने पौषे श्रावणे मार्गशीर्षके ॥ सूत्रारंभः श्रुत्यानासस्तं भागेषः प्रश
स्यते ॥ पूर्वपरास्यंतु न भवेत्पौषे याम्यो न रास्यं सदसद्वितीये ॥ कार्यं गृहं जीवबुधं शर्गावर्कनीचा

स्तगोऽजीवसितोच्चद्वित्वा ॥ नृगोकंधान्यपंचतानिः पशुत्वं स्वाप्तिर्मश्वं मंगरं भृत्यनाशं ॥ खं श्रीप्राप्तिं वन्दि
 सीति च लक्ष्मीकुर्युश्चैत्राद्यां गृहं भकारे ॥ नारदः ॥ सोम्य फाल्गुनं वैशाखमाघश्रावणपौषकाः ॥ मा
 साम्युर्गृहानिर्माणपुत्रांगयधनप्रदाः ॥ नार्स्तं पशुं गृहं त्वेष्टे आश्विने धान्यनीडुकं ॥ पानो यशालिकाः
 माञ्ज्रे चैत्रे धारा गृहं तथा ॥ मृगं त्राह्यं युतां सुपुष्पे मैत्रे करत्रये ॥ धनिष्ठाद्वितये पौष्मे गृहं भः प्रश
 स्यते ॥ मृदु भ्रवं गुरु स्वाति
 हस्तवामवहारणे ॥ सूत्रा
 रं भोगृहादीनां रूपाण्यस्तं भा
 नपंचके ॥ पंचकेषु च धिश्य

पुनर्कुर्यात्तं भवमुत्तमं ॥ शेषं सूत्रं शिला न्यास प्राकारादि समा रभेत ॥ शिला न्यासः प्रकर्तव्यो गृह्णाणां च
वर्णो मंग ॥ पौष्मदस्ते च रोहिण्यं पुष्यांश्च युज्यते ॥ सूर्यांगारकवारंशवे श्वानरभयप्रदाः ॥ उत्तरप्र
ह्वारंशः सर्वकामार्थसिद्धिदाः ॥ अथो मुखे वै भौर्विदधा तस्यां तं शिलास्तथैवोद्भूतं मुखे च पदं तिर्यग्भुजं
दूरिक्पादपानं गदप्रवेशो मृदु भैरवं धर्मा ॥ अथो मुखे च नक्षत्रैः कर्तव्यं भूमि शोधनं ॥ मृदु भैरवं ॥ शु
भं कुम्भमित्युक्तं विश्वं कर्मना ॥ सूत्रं शं कुशिलादूर्ध्वं तुला न्नादन पूर्वकं ॥ कार्यं तिभ प्रतिष्ठेत्तथा सभ
वभादिके ॥ पातादिकां न्नादोष्णं न्दित्वा प्रोक्ते च भादिके ॥ कर्तव्यं सप्रनिर्माणं योगैरायुः प्रदः ॥ शुभं ॥
तत्तत्तद्भोगे स्तिरुत्तमे शुभयुक्तं विलोकिते ॥ निर्माणं भवनम्यादुः शास्तं कर्मस्थिते ॥ शुभं ॥ त्रिपदाय
गुणेः कूरेः शुभः कंशत्रिकोणगेः ॥ शुभं गृह निर्माणं कुर्यात्कुर्यात्कुर्यात् ॥ शुभं कंशनिधनं स्तिरु

दयेसो मयवर्गमनुजोऽपि च ॥ संतिवेशाऽऽदिताहिवास्तुनः सूरिभिर्नतुचगोदयेकचित् ॥ चक्रे सप्तशतकाकारं
 कान्तिकाये चतत्रचत् ॥ रक्षं चंश्चेवास्तोश्च पुरः पृष्ठे च नाशुभं ॥ धनलाभः प्रवासः स्यादायुश्चोरभयं क्रमात् ॥
 दक्षायग्रवामपृष्ठे गेहे कर्तुं निशाकरे ॥ अस्यार्थः ॥ प्राङ्मुखे गेहे कर्तव्ये लग्नगतश्चंद्रः पुरस्ठितो भवति ॥ प्र
 त्यङ्मुखे पृष्ठस्थः ॥ प्रत्यङ्मुखे लग्नात्सप्तमगश्चंद्रः पुरस्ठः स्यात् ॥ प्राङ्मुखे च पृष्ठस्थः ॥ एवं दक्षिणामुखे गेहे
 कर्तव्ये लग्नाद्दशमः पुरस्ठः स्यात् ॥ दक्षिणामुखे पृष्ठस्थः ॥ तथा दक्षिणामुखे गेहे लग्नाच्चतुर्थः पुरस्ठः ॥ दक्षिणामुखे
 पृष्ठस्थ इति ॥ लग्नाद्विचारणीयं रवौ गेहे स्थे गृहीणान् ॥ शाके सिते धनं देवगुंगे च सौख्यं ॥ विनाशो मायातिबलं
 नदीनेनी च गिद्धे चास्तमुपागते वा ॥ द्वाविंशत्यायाश्चतुर्थं ज्ञेयावतिष्ठति तृतीया ॥ तावन्नीचगंतो ते यः पर
 तानैव दोषभाक् ॥ अस्मदोषो न ताग्राह्यः प्रतिदेवाहूको बुधैः ॥ नास्तदोषः सदा भानामेव ते च न नीचता ॥

३१५

चरुत्तमै चरांशे चारिक्ता मार्गार्क वासरे ॥ लग्नाष्टां त्यारगे चंद्रे रंध्रे कुर्यात्प्रभोः क्षया ॥ स्वरशास्त्रे ॥ त्रिवेदा
श्रुत्रवेदाब्धि विष्टुभेषर्कतः शूरी ॥ ३१४१ ॥ ३१४१ ॥ ३१४१ ॥ ३१४१ ॥ श्रीर संछित्तियाधिने श्वं श्री श्रीमति रंषे ॥ पाठान
रं ॥ लक्ष्मी श्व उरु संछेयं लक्ष्मी दौ रिद्रुतो धनं ॥ व्याधिस्तग्यक्रमान्मत्युः प्रवेशां भयो रंषे ॥ **डनिवासु** अ
थायुर्योगाः ॥ लग्ने जीवः सुखे १२५ के बुधः कामे २ रिपो रविः ॥ गविजः सहज ३ नूनं शतायुः स्यात्तदा गृही ॥
जीवे वंधो १ विधो व्योम्नि १० लाभ गो ११ भानु भूमि ज्ञो ॥ प्रारंभे यस्य तस्यायुः समांशं तिः सदा श्रियो
॥ स्वोच्च वर्ति न भर्गो गवि गते १ देव मंत्रिणिरसा तले १० थवा ॥ स्वोच्च गे रवि कते थवाय गो ११ स्यात्छित्ति
श्व सुचिरं सदा श्रियां ॥ स्वर्श गो हूम गो लग्ने सुरे ज्ये केंद्रं स्थिते ॥ धन धान्य सुता गे ग्ययुतं धाम चिरं वसेत्
॥ भर्गु लग्ने १ बुधो व्योम्नि १० लाभे र्कः ११ केंद्रं गो गुरु ॥ यस्या रंभे स्तित स्यायुः वत्सराणां शत द्वयं ॥

स्वोच्चगोभार्गवोत्तमः । गुरुः स्वोच्चगतः सुर्वो ॥ शान्तः स्वोच्चगतोत्तमभे सश्रीकावमतिश्रितः ॥ शशधरगुरु
 भगुजेष्ठनस्तगेषु पभोचत्तनमत्तमभवाः ॥ स्वक्षेत्रोच्चगतैः स्वचरैः श्रीसौख्यदाभवति ॥ इत्यायुर्योगा
 ॥ वास्तुपूजादिकं वास्तुकर्मणि गृहप्रवेशोचकर्तव्यं ॥ अतएव वास्तवकपूजादिकं मेकत्रैवाकथ्यते ॥ ॥
 अजीजनच्छ्रीपुर्यान्तमोयं श्रीविश्वनाथं श्रुतिकर्ममान्यः विश्वप्रकाशाभिधपदुतोत्तमतावभृद्वास्तुवि
 धिः समाप्तः ॥ अथ गृहप्रवेशः ॥ ॥ अथ प्रवेशो नवमंदि रस्य यान्ना निगृत्ता वपि भूषतीनां ॥ सोम्यायेन
 पूर्वदिने विधा यवास्तर्चनं भूतबलिं च सम्यक् ॥ सोम्यायेन श्रावणमार्गकोषे नमस्कृत्योत्तमपचयोदयां
 ॥ चामंगले कं गृहवास्तुपूजां कृत्वा विज्ञेद्वैश्वदेवमभिकुरुत्युत्थं ॥ प्रवेशो मध्यमात्ते यानुभः कार्तिकमासयो
 ॥ माघफाल्गुनवैशाखमासेषु शोभनः ॥ गृहं भोदिने मासे र्धिस्यैवार्त्तं विदूहं ॥ विशोत्तो

स्या यने हर्म्यं तृणागा रंतु सर्वदा ॥ शुभप्रवेशो देवेभ्यश्चक्रयोर्दृश्यमानयोः । हस्तत्रयेभ्युत्तिचये व्युत्तरेण
द्विणी दूये ॥ पुष्ये पौष्मदूये मेवे मूलभेचविशे दूदं ॥ यदि मृगं गृह्णत दूदं तद्वारद्वेर्गद्वं वेशत ॥ सूर्यो रवा
रो रिक्ता मा कुर्यात्तानपि वेत्तयेत् ॥ पुष्ये धनिष्ठा मृगवा युमृत्ते स्थिता विष्णुना विष्णुना लेश दूस्ते ॥ एषु प्रविष्ट
बहु पुत्रपौत्रेभ्यश्च रंवे मेदू मिसमा समागमेः ॥ केषां चित्तमते हस्तो मध्यमः ॥ अत्रिमते तु प्राद्वः ॥ प्रवेशे नूत
नं हर्म्यं क्रवे मेवेः सुखामये ॥ पुष्यस्यातियुते स्तेष्वज्ञायां सवासवदूये ॥ अपूर्वसंज्ञप्रथमप्रवेशं यात्रा
वशो नेव स पूर्वमेतत् ॥ दूदं दूदं यत्त्वग्निभयादिज्ञातं गृहप्रवेशं विविधं वदंति ॥ मेघयानं घटे व्याधिर्धन
दानि मृगो गृहं ॥ विशतो कर्कटे नाशः शेषलग्नेषु शोभनं ॥ त्रिदिता अपि शुभाशुसमेता स्तो लि मेघमक
राः सकुलीराः ॥ कर्तुं भोपचयगाश्च विलग्ने राशयः ॥ शुभफलाश्च भवंति ॥ व्याधिदाधनदा चैव विजंदा

बंधुनाशकृत ॥ पुत्रदाशत्रुदाहृष्टः प्राणदाविदकप्रदः ॥ सिद्धिदोधनदश्चैव भयहृत्क्षमराशितः ॥ लघ्न
 म्भः क्रमशोराशिर्ज्ञानमलम्नायवेशने ॥ भूर्वेदपंचकात्रिभिः प्रवेशेकलशेर्कभात ॥ मृतिर्गतिर्धनः श्रीम्या
 द्देरंशुसुखिरतासुखं ॥ अथोच्यते कर्पूराणां पूर्वाचार्यैरदाहृतं ॥ फलं लग्नादिसंखानां गृहद्वारं भववेशयो
 ॥ ग्रहभां च फलं ॥ रवेः ४ सौदामिन्यादिभिर्मंगैर्कुर्याद्भानुर्विलग्नगः ॥ धनेनकार्यवाद्भानुसदृजे श्रीसु
 गोदयं ॥ मुखसंखः संहृष्टैरसतपीडांसतलितः ॥ षष्ठे कुर्यात्कृत्वा गेयैकांता वैरं च मत्तमे ॥ रं ध्रुवोक्ते
 मतिः कुर्याद्भूमिधर्मक्षयं रवि ॥ स्वस्थो मध्यमुखं कुर्यादायै च ययगः १२ क्षिति ॥ ४ ॥ चंद्रः ॥ आप्यामाद्या
 द्विधुर्लगेनार्शंकुर्यात्तत्कादिभिः ॥ धनस्यार्थतृतीयसुखः सोभाग्यं वैशमगः सुखं ॥ धीसोधि यं हरो
 भ्रांतिः षष्ठः क्षीणो रिमंगकृत ॥ कामगस्ततुते भोगान्निद्राखो मृत्युमाशुच ॥ अक्षीणानवमः सौर्यं

दद्यात्तु १०० लुःपदं तथा ॥ लाभगोरत्नवस्त्रादिदारिद्र्यं वा यगः शशी ॥ ॥ भोमः ॥ सद्यनाशंकुलः कुर्यात्
मगोऽवलनादिना ॥ हृद्रो गंस्वैश्वभूलाभं सदज्ञे रिभवंगुत्वं ॥ ४ ॥ विषयानुभवं पुत्रपशुवृक्षारिपोकुलः ॥
भायोनाशंस्मरे कुर्याद्द्वयवर्षाकुलक्षयः ॥ विघ्नधर्मस्तितः कुर्यात्कर्मनाशं च कर्मगः ॥ लाभगोत्तरद्वेमासिराज
दंद्ययेकुलः ॥ ॥ बुधः ॥ आरोग्यं लग्नगे सौख्यं कोशेर्थं सदज्ञेः सुखं ॥ सुखेऽभोगः सुतेऽविचारिपोऽनु
क्षयो भवेत् ॥ सुते ० सोभाग्यमायासोरंध्रे धर्मं सदद्युः ॥ खः १ गेते राजसन्मानं लाभे द्रव्यं व्ययं व्ययः
॥ अथगुरोः ॥ उगयुर्धनततो जीवे धनं श्रीरनुज्ञे सुखं ॥ सुखेऽस्ति र्योचि रं पुत्रे ५ पुत्रवृक्षिर्यंगारिपो ॥ ६ ॥ स्म
रे भोगोऽसौ मध्ये धर्मगः ॥ सिद्धिदोगुरुः ॥ ज्योतिराऽयं धनं लाभे व्यये भवति सप्रपः ॥ ७ ॥ लग्नभ
क्रोत्रिधिं दद्यात्कागो वित्तमथानुज्ञे ॥ मानो न्नति सुखेऽस्ति र्यं वंशवृक्षिसुते सतं ॥ रिपो मध्ये स्तगः कुर्यात्

स्त्री। काभं मध्यमोष्ठमः। तपस्यन्तपदेराऽपेकाभं श्रीः सद्यो व्यये ॥ अथ इति ॥ गृहभंगस्तनोमंदेरूप
 कोपादृकादिभिः॥ धने च पुंननातदानिसद्वेत्तेधनागमः॥ सुखेसीमिद्वैवैरंपुत्रेपुत्रात्पराभवथापुत्रे
 शत्रुजनध्वंसः कलत्रेदारदुषणं॥ छिंद्रेस्त्रादिभयंघोरंधर्मप्रीतिः कुकर्मणि॥ मध्ये१० मंदेगृहेरन्यथी
 तपे११ व्यसनं व्यये॥ १२॥ अद्वैतसांगगेगोस्यात्केतोभृतादिभीगृहे॥ शोषंभावफलंतेयगतकेन्विन
 राजवत्॥ ॥ इतिग्रहभावंफलानि॥ अथप्रसंगप्राप्तंभावप्रश्नोत्तरं॥ कस्मिन्कायंतुकोभावः प्रधानः
 कार्त्तिकतोवृद्धेः॥ तन्मोनिःशंसयंब्रूतिपूर्वशास्त्रानुसारतः॥ वैद्यव्यंससमेरंध्रेरणेरंध्रंससप्तमं॥ विद्या
 यापंचमं चित्तं यात्रायां पंचमाष्टमं॥ अत्रेपंचमखंचंद्रेग्रामेदेशमतुर्यके॥ लग्नंधर्मप्रतिष्ठायां लग्नं
 खं वन्द्संग्रहे॥ लग्नं ज्योमा१० भिषकेचास्वायोवा२१॥ नित्यकर्मणि॥ लग्नं द्यूतंचसेवायां लग्नं स्वाय

विभूषणे ॥ व्ययं वित्तं चरं ध्वं च पापयुक्तं न शोभनं ॥ उक्तं स्नानानि भाव्यानि विकृताणि शुभाभये ॥ सौम्यैर्युक्ता
निदृष्टानि स्वामिना च विरोपतः ॥ ग्रहो वा भावनाथो वा बलाथो भावस्थो वा भवेद्भूतेन गृहीतो भावस्य वि
चलत्वमुत ॥ इति साधारणप्रोक्तं शेषं भावफलोक्तिः ॥ ग्रहयोगोद्भवं यच्च तत्फलं त्वं न योजयेत् ॥ राजसं
दर्शनं लुग्नं दशमं च निरीक्षयेत् ॥ वार्षाकूपतडागेषु वारिकायां चतुर्थं कं ॥ धर्मकार्येषु नवमं वित्तं संयद्
जेभ्यः ॥ रुधक्षारोपे च दशमं काभं सर्वं च लंभयेत् ॥ अथ वार्यागोदूणे लुग्नं चतुर्थं च विचिंतयेत् ॥ वंशस्थं
सुतं द्युनं डात्रुना नोद्युनं रिपुं ॥ सूर्यलुग्नेश्वरे चैव राजकार्यानि निरीक्षयेत् ॥ देवयात्रासु नवमं व्रते सौभाग्य
कर्मणि ॥ यथेदानीं व्ययं गृहं भोजने तनुतु र्यकं ॥ एवं कार्यानि राधेन भावशुद्धिं विचिंतयेत् ॥ यो यो भा
वः सौम्यदृष्टो युक्तो वा सौम्यस्त्वेव च ॥ तस्य तस्यैव सिद्धिः स्यात्पापैरेवं विपर्ययः ॥ ज्ञात्वा सिद्धं ॥ ५६

मुद्राद्देवतेभाय्यंचपंचमं॥ यात्रायामहमंतद्वत्पातालंचप्रवेशने॥ इतिकार्यविशेषेभावप्रश्नोत्तरः
 ॥ केंद्रत्रिकोणगृहगैर्बुधजीयशुक्रैः पापाश्वमुक्तनिधनव्ययकर्मगैश्च॥ ग्रामेतिरेणुपचयेस्वभज
 नालग्निलग्न्यालुशिन्युपचयेप्रविशेत्स्ववेशमात्रिकोणकेंद्रगैः शुभैरटंकाष्टमांत्यगैः स्थितेदयेगृहेति
 शेषलविधौ॥ केंद्रछिद्रव्ययैः शुद्धैः क्रूरैः षट्पञ्चायगैर्गुणैः॥ लग्नेभगौचकेंद्रेवास्तिग्राम्यादयेविशेते
 कृत्वाविप्रान्नक्तलकलशं चाग्रतोवामतो कंस्तातः स्वर्गाविमलवसनोमंगलेर्बेदघोषैः॥ व्यस्तेयान्त्रा
 कथितशकुनेर्वैरिमार्गेणगन्तादम्येषुष्यप्रकर्षिततोरणाद्यंविशेत्॥ वामार्कः॥ लग्नात्प्रागादितोदिशु
 द्दोहोराशीनियोत्तयेत॥ एकमेकंन्यसेत्कोणमूर्यं वामेक्वचितयेत॥ रंभ्रात्पुत्रादुनादायात्यंचस्वर्कंस्थि
 तक्रमात्॥ पूर्वाशादिमुखंगेहंविशेद्वामोभवेद्दोतः॥ सद्रुहेर्द्विबुंकलग्नगैर्बलेनोर्जितैः पुनरशे

भनयदेः॥ अहमेप्रद्विवर्जिते स्थिरे ग्राम्यभेन वग्रद्वप्रवेशनं॥ गत्रो विवादाभेनास्तसन्मुद्रते स्थिरोदये
। वधुप्रवेशेनेवावप्रतिशुक्लार्द्रिकंभयं॥ पुनर्वसौत्पादोनांकर्तव्यंस्मृतिकारुद्रं॥ श्रवणाभिहितो
मध्यप्रवेशांतत्रकारयेत्॥ एवं यः प्रविशोद्वाजायोगे देवतकीर्तितो॥ काले रात्रौ कविधिना शशि
रं सुखमश्नुते॥ धान्यगोगुरदुताशसुराग्नेन स्वपेदुपरिपातस्वनुवंशं॥ नोत्तरापरशिग्नवनग्नौने
वचाद्रवणः श्रियमिच्छत॥ पोष्मात्तभास्वश्रवणाच्चयुग्मद्वस्तत्रेयमूलमघात्तरासु॥ पुण्यं च मे वचवधु
प्रवेशो रिक्तरेव्यर्ककुजे च शस्तः॥ यः कुरसाधारणदारणेष्टरातः प्रवेशो बहुशेषकृत्स्नः॥ शिप्रेश्वा
दे श्वविधीयते योभूयः प्रयाणम्यविधायकोसौ॥ विवादे व्रतबंधे न प्राशने चाभिषेचने॥ सीमंते
परिगश्चेदोनेष्टः शोषेष्टगर्हितः॥ अयनेव धनं शुद्धो सदृशपचयोदये॥ सर्वारंभेषु संसिद्धि

श्र्वं द्रेचोपचयसहिते ॥ केंद्रत्रिकोणद्विपदेषु वा पाः कुर्वन्ति भीतिं बहुधा क्षतिं च ॥ द्वात्रिंशद्वयस्य स्था मरणं मृति
 स्थारो गं स्वदेशाद्गमनं च मूर्तिः ॥ लाभांशिविक्रमगता धन कीर्तिदाः खलाः सौम्यांश्च कोणधनविक्रमकेंद्र
 भागाः ॥ सौख्यार्थलाभजनयमौख्यसंपन्नमानदाः षष्ठेशुभः शुभकरो विमते तु मध्यमः ॥ गृहमध्ये स्व
 स्था निष्ठफलं ॥ मध्ये लक्ष्मीर्यशो मृत्युः क्षयः कीर्तिः शुभाशुभं ॥ ऐश्वर्यं धनदानिः स्यान्मधुछवादिदं फलं
 इत्यादि अन्यरूपिते यः ॥ अथाग्रद्वारं भेदगृहप्रवेशेन वास्तुपूजनं मुभयत्रोच्यते कर्तव्यं ॥ तत्र वास्तुदे
 वता पूजामंडलं लिखित्वा पूजां कुर्यात् ॥ तत्रापस्तंभः ॥ नर्मणमंदिरगणां च प्रवेशे विविधेऽपि च ॥ वास्तुपूजा
 च कर्तव्या तस्मात्तां कथयाम्यतः ॥ वास्तुपूजामहत्वायः प्रवेशेनैव मंदिरं ॥ गंगां नानाविधा कुर्यात् न श्रुते सर्वमं
 करे ॥ नभस्यादिषु मासेषु त्रिषु त्रिषु यथाक्रमं ॥ पूर्वोदितकुशिरोगो मेषाश्च शश्यां प्रदक्षिणं ॥ अथ प्रयोगः ॥

गृहमध्यसमास्तीर्यश्चेतवस्त्रं विचक्षणः॥ प्रसूत्रयंत तश्चेतनं दुःखान्दस्त्रमाव्रजे॥ चतुरस्रमंडले तु समंता
तंदुःखोपरि॥ एकाङ्गीतिपदान्यत्रातिरिक्तैः कार्योणिशोभनं॥०॥ ईर्ध्वंगादशविन्यस्यतिर्यग्ग्रेखास्तथाद
शः॥ कृत्वापदानिरचयेत वक्ष्यमाणप्रकारतः॥ एकद्वित्रिपदाः पञ्चचत्वारिंशत्करोत्तमाः॥ द्वात्रिंशद्वाह्यः
तो वक्ष्यमाणाश्चांतस्त्रयोदशः॥ तेषां स्थानानि नामानि वक्ष्यामीश्वरकोणतः॥ तत्राग्निः शुभकोणस्थः
स्वसावेकपदेश्वरः॥ तस्माद्द्वितीयः पृथग्यश्चादृश्वेकपदेश्वरः॥ तस्यैर्दार्कसत्याकीर्ण्यभ्युपगच्छेत्पदेष्वरः
आकाशवायुपरातत्रमाकेकपदेश्वरः॥ एवं प्राच्यां नवज्ञांतात्वात्तैश्चमेवान्यदिक्षुषु॥ आद्यश्चांत्यश्चैकपदौ द्वि
पदाः पञ्चमध्यंगाः॥ पृथमः स नयमातास्युमरायास्यभागगाः॥ आद्यांत्यश्चैकपदाद्विपदाः पञ्चम
ध्यगाः॥ अष्टौ पितृगणा धीव्रा तपापाताः पश्चिमे सुगः॥ आद्यांत्यश्चैकपदाद्विपदाः पञ्चमध्यगाः॥

गंगाद्यदित्यंतमगभ्रलो सोम्यदिशि क्रमात् ॥ ३२ ॥ तदधस्तु श्रुतकोणे धीनां शोदिषु च क्रमात् ॥ आपवत्स
 श्वसविता विबुधेश्वरश्च यदुमगत् ॥ कोट्युक्ते श्वसं प्रोक्तास्तदधस्तु श्रुतकोणगाः ॥ आपः सरा वित्रा विजयम्
 द्राश्चैकपदेष्वगः ॥ मध्येन च पदा ब्रह्मा तस्मिन्नादिकोणगाः ॥ प्रागाद्यंत रिता देवाः परितो ब्रह्मः स्मिताः
 अर्धमाचक्ष्वे स्वांश्चामित्रः पृथ्वीधरः क्रमात् ॥ ३३ ॥ ६५ ॥ स्वस्वस्थानेषु चैते पुण्यापि
 तेषां दर्शं भवेत् ॥ कोणेषु पंचपंचै च चतुर्ध्वकपदाः सुराः ॥ प्रागादिदिक्षुष्टुपदाः
 ५ पंच यथा क्रमात् ॥ ब्रह्मणः पूर्वतो दिक्षु त्रिपदाः स्युः समीपगाः ॥ चत्वारोऽ
 त्रिधा वन्त ॥ आदौ पंचगव्येन मंडलं कृत्वा कुंडलं वा सिञ्चित ॥ ततो मंडलं कोण
 चतुष्टये ईशानकोणादभ्य विरंतु ते तल्लानागा लोकापांस्तानुक्रामगाः ॥

अस्यार्चायां तु तिष्ठन्तु आयुर्वृत्तकृताः सदेति पठेत्वा ग्राह्यं क्रीडकचतुष्टयं निखनेत् । ततः क्रीडकचतुष्ट-
 यान्तरे ॥ अग्निभ्यो ह्यथ सर्पभ्यो ये चान्ये तत्समास्मृताः ॥ तेभ्यो बलिं प्रयच्छामि पुण्यं मोदम मुत्तमं ॥ इ-
 ति परितो माघभक्तेर्वर्तिदद्यात् ॥ ततः क्रीडकचतुष्टयाभ्यन्तरे प्रथमं कनकशलाकया प्रागायतादश-
 जेत्वाः उदगायतादशज्जेत्वाश्च एभिर्नामभिः कुर्यात् । तत्र क्रमः ॥ ॐ शान्तासि । यशो वरुण्यसि वांतासि
 । विशात्मासि । प्राणमद्वितासि । सुमना असि । नंदसि । सुभद्रासि । सारथासि ॥ १ ॥ इति प्रागायतादश ।
 ॐ हिरण्यासि । मुव्रतासि । ॥ शश्व्यासि । ॥ रुद्रसीमासि । विभूतिरामि । विमलासि । प्रियामि । पयोमि । कात्मा
 सि । विशोकामि । उदासि ॥ १ ॥ इति दशोदगादयताः ॥ ततः सूत्रेण ततः ससमाः शलापिष्टात केवां प-
 वाङ्गातिपदानि सम्पद् निमोये ॥ अथ वासिष्ठपदानि वाक्वर्गशलाकयामं स्पृशेत् । ततः मु-

वास्तुपूजा मंडलं

वर्ण प्रतिमा मुशिष्यादि देवता लिखित्वा तत्सं
 दलेषु सहाय्या ॥ तत्रक्रमः ॥ द्वापर्यरेताः पत्तन्या
 जयंतः पाकशासनः सूर्यः सत्यो भूराशाका
 वायुः प्रवाच वैतथः ॥ गुरुश्चतुर्भुजः पितृपतिर्गो
 धर्वाभंगराजकः ॥ यमः पितृगणाधीश्वरः
 आदौ वारिकाक्षयः ॥ सुग्रीवः पुण्यदंतश्च
 लाधीशो निशाचराः ॥ शोषः पापश्चर्यागो
 दिर्मुग्या भद्राष्टवचः ॥ सोमसंज्योदित्यदि

तीर्थाब्धिं शतमराः स्मृताः ॥ ३२ ॥ आपवत्सश्च सविता विबुधश्च यक्ष्मराट् । राजयक्ष्मा । अपः सावित्रविज्जय
रुद्राः कोणेषु संरिक्ताः । अर्यमा च विवस्वा न्धमित्रः पृथ्वी धरः क्रमात् । मध्येन वपरो न स्त्रा चैवं देवाः स्य यो र
श । एवं १५ । प्रागाद्यंतरिता देवाः परितो न्न क्षणः स्मिताः ॥ पूजा समये त्वेवं वर्णयंति । अर्यमा सविता चै
व विवस्वान् विबुधाधिपः । मित्रो थ राजयक्ष्मान् च तथा पृथ्वी धरः क्रमात् । आपवत्सो ह्यमः पंचवत्सार्विंशक
राजमाः ॥ ४५ ॥ ता त्वेवं स्नानि नामानि ब्रह्मणा सहितान्यजेत ॥ एकाशीतिपदा दूहिः कोणचतुष्टये गंधमाख्या
द्यलं कृतकलशचतुष्टयं सवस्त्रं स्थापयेत् ॥ तदूहिः कुरुशेभ्यः इं शान्यादि कोणेषु च रकीच विदारीच पूतनां
पापराक्षसी पूजयेत् ॥ इंदुयमवरुणसोमाः पूर्वोदिद्वारदेवताः । स्कंदो र्यमा जंभकश्च पितृपितृभ्यश्च देव
ताः । इति दिग्देवताः पूजयेत् । अथ पूजार्चः ॥ स्नातः स्त्रग्नी विमलवसनः शुभ्रभूमौ आचम्य भद्राम

ने उपविश्य प्राणानायम्य अद्येत्यादि वास्तुकर्मादं कर्तुं गृहप्रवेशं वा कर्तुं गणेशवरणं संपूज्य पुण्यादं वा च
 यित्वा दक्षिणां दत्त्वा पुनः प्राणानायम्य अद्येत्यादिति आद्युत्प्रेषणांते करिष्यमाण वास्तुकर्मणि वरणं संभ
 तिमार्गाय आचार्योपादौ प्रक्षाल्य गंधपुष्पाक्षतादिभिः पूजयित्वा लोले दंतिलकं कुरुत्वा पुष्पाक्षतेः संपूज्य
 अभिश्वंदनपुष्पाक्षतद्वेमालंकारकुंडलकंठाभरणयज्ञसूत्रकैयूरकटकंगुलीयपवित्रकवासोभिरमुक
 गोत्रममुकगर्माणं ब्राह्मणमाचार्यत्वेन त्वामदंरणे । व्रतो मीतिप्रतिवचनं विदितं यथा कर्म कुरु कुरु वाणि
 । ब्रह्मणा च वरयित्वा । आचार्यमधुपर्केणा च यित्वा रक्षाबंधनं विधाय गोयार्दिवा दशमातृकापूजां
 च विधाय बसोर्ध्वां गुरुत्वानां दीमुखं श्राद्धं कृत्वा भूमिं स्कारं कुर्यात् ॥ पंचगव्यमानीय गायत्र्या च गोमूत्रं
 गंधद्वारेति गोमयं । आप्यायस्वेति गोक्षीरं धेदधिक्राव्याति गोदधि ॥ गवाजं शुक्रमसीति देवस्य त्वा

कुशोदकं ॥ इति पृथक् ॥ गभिर्मन्त्रमर्चयेत्कील्य आस्य पल्लवे दृष्ट्वा भिर्वासां भूमिं प्रोक्षयेत् ॥ ततो मंडलकोण
चतुष्टये ईशानं कोणद्वारं भयविशंतु ते तले नागा उति पूर्वोक्तं पठित्वा स्वादीरकील चतुष्टयं निर्वनेत् ॥ ततः की
लचतुष्टयं तं रज्ज्वग्निभ्यामथ सर्वभ्य इति पूर्वोक्तं मंत्रेण मापतंदुलबलिंदधिमिश्रेण बलिचतुष्टयं चतुर्दिक्षु दद्या
त् ॥ ततः किल चतुष्टयाभ्यंतरेषु वर्णशेखा कथादश प्रागायता उदगायताश्च दश गेवाः शान्तासीत्यादिभिः
पूर्वोक्तनामभिः कुर्यात्ततः दुर्गाख्यं प्रसार्य तंदुलवीर्योपरि कुर्यात् ॥ पदात्मकं मंडलं रं चित्वा प्रतिमां सु
द्विरूप्यतेताः पञ्च न्युत्थांदि ४५ देवताः प्रतिष्ठाप्य पौरुषोपचारैः पूजयेत् ॥ आदौ बहिः पूर्वादिदक्षिण
वर्गं दूळं देयाः भूतानि राक्षसावापिशेनेतिष्ठंतिकेवलम् ॥ ते गण्डं तु बलिं सर्वं वास्तु गण्डाम्यदं पुनरिति
॥ ३३ ॥ अथ व्याहृतिस्तुका ततश्चैवतनाम्ना चतुर्थं तनमोत्तेन प्रत्येकं पूजयेत् ॥ शिविन इहा गच्छ इति

छुत्यावाक्ष्य एतानि पाद्यार्घ्याचमनीयस्नानवस्त्रगंधाक्षतपुष्पधूपनैवेद्यानि द्विरुष्णरेतसेग्नयेनमः इति
 ईशानकोणं देवताः पूजयेत् ॥ एवमन्या नपि पञ्चन्यज्ञयंत कुलिशायुधमूर्यसत्यभृशकाशवीवायुपूषावि
 तथैगृहक्षतपितृप्रतिगंधर्वभंगगजयमपितृगणाधीशो देवाग्निः कृत्वीवपुष्पदंतवरुणः असुरशोषपाप
 तैगाभट्टिर्मुन्यभक्तारसोमसर्पदित्यदितयः ॥ आपसावित्रविजयरूद्राभर्यमासविताविवस्वानविवुधाधि
 पमित्ररातेयक्षसपुत्रीधरापवत्सं ब्रह्मणः पूजयेत् ॥ ईशान्यादिकोणं चतुष्टये चरकीविहारीपूतनायाप
 राक्षस्यः पूत्याः ॥ पूर्वदिदिक्षारुचतुष्टये इंद्रे स्कंदयर्मणौ वरुण इंद्रभक्तो सोमपितृविक्रोच ॥ सर्वप्रत्येकं
 पूत्याः ॥ नवग्रहमंडलेन वयस्मान्साध्विप्रत्यक्षि देवान्यंच लोकपालदशदिक्पालसहिताः संपूज्य वरुणकल
 शं च संपूज्य मंडलचतुष्टोणं कलशं च संपूजयेत् ॥ ततो मंडलपश्चिममागत्य कुंडं पूर्वांतरे ध्यान्यग

शिलितं कलशं जलपूर्णं बहिर्द्वयक्षतविभूषितं सबस्त्रमंतःक्षिप्तपंचरत्नं मुखस्थपंचपल्लवं आतिप्र-
कलशमिति स्थापयेत् ॥ इमं मेवरुणततायामि । इत्यभिमंज्य । गंगाद्याः सरितः सर्वांसरासिंचनदीनदाः
॥ आयांतु यज्ञमानस्यदुरितक्षयकारका इति तीर्थाणि न्यसेत् ॥ सप्तमूर्तिकाः सर्वविधीश्च सफलानि मदि-
रण्यानि चक्षिषेत् ॥ वास्तुने वास्तुमंत्रेण गंधपुण्याक्षतादिभिः ॥ शुक्लवस्त्रयुगंदद्यात्पदीपफलैः सह
अष्टपैर्भूरिनेवेद्यं वाद्यैः सह समर्पयेत् ॥ तांबूलं च पृथक् दद्याद्देवेभ्यश्च ततः पृथक् ॥ दत्त्वा पुण्याशक्तिः
कर्ता प्रार्थयेद्वास्तु पूरणं ॥ वास्तु पूरणं नमस्तस्मै भूभार्याभिरतः प्रभो ॥ मद्भूतं धनं धान्यादि समृद्धं कुरु स-
र्वदा ॥ इति प्रार्थयत्ततो दद्याद्दक्षिणामर्चकाय च ॥ एवं यः कुरते स ग्वास्तु पूजां प्रयत्नतः ॥ आरोग्यं पुत्रपौ-
त्रादि धनं धान्यं भवेन्नरः ॥ अथ स्तुतां पणक्रमः ॥ वास्तुमंष्टपस्य वाग्दस्य वाचमुर्दिक्षु ॥ यद्भूमेः कुरंतदि-

तोदगमिपराचीं निर्कृतिं निर्वद्वयामि। इति मंत्रेण कुशदूर्वाभुष्टिना भूतादिगणन्याविधानिः कास्यादृष्टं
 श्रेयोयसागमदेवागोमदभवावद्विदमस्तप्रभूमेतिदेवानानीय॥ स्यानापृथिविभवानक्षरानिवेदानी॥ यः
 ठानः शुर्मसप्रथाः॥१॥ वारुथापर्वतानां विद्वं विभविपृथिवि। प्रयाभूमिप्रवत्वतिमन्दाजिनो विमर्दिनि।
 इति दूर्वाभ्यां भूमिमभिमंत्र्य। इदं देवतिष्ठंति मिताति त्विगस्यादृगवती॥ मध्यं तात्र स्यति चान्मात्वा प्रापेन
 दायवः॥ इति दूर्वासहिताग्रपलुवैः शुद्धोदकेन प्रोक्ष्य कुट्टात्तिकादिभिर्भूमिं संस्पृश्य अब्रुनिष्पन्नायां भूमौ
 प्राची साधनं कृत्वा गृहभूमौ चतुर्दिक्षु। आत्वा कुमारस्तस्मिन् आवत्सोत्तगतासह॥ आत्वापरिश्रुतः कुंभा
 आदध्रः कन्दशीरयत॥ इति कुंभानुदध्यक्षतविभूषितान संस्थाप्य। कृतेन सृणावधिरोदवः॥ गोप्यो वि
 राजन्त्यमेधं डाञ्चन। इति चतुर्दिक्षु स्तंभा रोपणं कुर्यात्॥ दूरे दूरे स्तंभावा रोप्याभिमंत्रयेत्। ब्रह्मचैतक्ष

त्रंचपूर्वखणे अभिरक्षतु ॥ यतश्च दक्षिणांश्च दक्षिणं खणे अभिरक्षतु । उपश्चोर्ध्वंश्चापरेखणे अभिरक्ष
तु । मित्रश्च वरुणाश्चोत्तरेखणे अभिरक्षतु । धर्मस्तोखणा गङ्गाश्चोत्तरे स्वरूपः । उत्तरत एव स्वरूपं संस्थाप्य । उद्विष्य
माणान् उद्धरणात्मानो मापदं विद्वान् यच्च विद्वान्श्चकार ॥ अं नृप्यदेनः । रुतं मस्तिपापं गात्रियापदेनः । रुतं म
स्तिपापं सर्वं स्मान्मोद्धृतो मुंचतस्मात् । इति तत्र स्तुपापिष्ठां निष्काशयेत्तमदादि कं वनितादूरीकुर्यात् ॥ इंदु
स्य गृह्णावसु संतो वरुथिनस्तान् दं मम नमः प्रपद्ये ॥ इति देवतापस्थानं कुर्यात् ॥ अथ मंदलात्पश्चिमभागे कुं
डेन तुरगैः सुंदिरिक्त्वा ॥ कुं डं चेत्तद्वदयजेद्रष्टव्यं । यत्राग्निं स्थाप्येत तत्र प्राचीः । उदकुं संस्था उदाचीः । प्राकुं संस्थाप्य
स्योले ग्वाल्लिखित्वेत्पाद्यग्निं प्रातिष्ठापनं द्यग्निं मुग्धांते चरुंश्च पयिताभिघायां निरुत उद्धास्याभिघायां वि
दान् धर्मेणावदाय । ॐ अमृताद्वातिममृतायां नृदोम्यग्निं पृथिव्याममृतस्य जित्ये ॥ तयानंतं काममद

जयामि प्रजापतिर्यत्रथमोक्तिगायानिमर्गोस्वादा॥ प्रजापतयेग्नयेऽदं पुनरचराय॥ अंनपतेन्नस्यनो
 धेद्यनमीवस्यशुष्मिणः॥ प्रप्रदातागंनारिषर्जंनो धेद्विष्टुपदेचतुष्यदेस्वादा॥ अंनपतयेऽदं॥ अग्निः
 अस्माकंवीराः संतुमापरासेविमेधनंस्वादा॥ अग्नये भूमिर्भूमिमगान्मातामातरमप्यगात॥ भूयास
 पुत्रेः पशुभिर्योनोर्दुष्टममिद्यताः स्वादा॥ अग्नये वास्तोष्पतेप्रतिज्ञानीह्यस्मान्त्वावेगोअनमीवोभवा
 न॥ यत्वेमदं प्रतिनो ज्ञुषंस्वर्गंनण्धिष्टुपदेर्वाचतुष्यदेस्वादा॥ वास्तोष्पतयेऽदं वास्तोष्पतेनाग्मयाशः
 सदाते सक्षीमेद्विष्टुष्वयागातुमत्या॥ आतः क्षेमउतयोगेवरंनोश्रुयंपातः स्वस्तिभिः सदानः स्वादा॥ वास्तो
 ष्यतयेऽदं वास्तोष्पतेप्रतर्णो नण्धिगयस्कानोगोभिरध्वंभिर्दिणो अन्नराशस्तेसख्येस्यामपितेवपुत्रा
 न्प्रतिनो ज्ञुषस्वस्वा वास्तोष्पत० अमीवहा वास्तोष्पतेविश्वारूपाप्याविशन्॥ सखासुषयधिनः स्वा

वास्तोष्पतये० वास्तोष्पते ध्रुवा रक्षणां सत्रं सोम्यानां॥ तस्यो भेजा पुंराशश्चनीनामिंद्रो मुनीनां सरवास्वा० वा
स्तोष्पतये० शिर्वंशिवं॥ अथ पदतस्य कर्मणस्विष्टरुतंततमवदाय मृष्यत्रिष्यादिदेवताभ्याग्रद्वेभ्यश्च
दत्वा स्विष्टरुतं जुहुयात्॥ वास्तोष्पते ध्रुवा रक्षणां सत्रं सोम्यानां॥ तस्यो भेजा पुंराशश्चनीनामिंद्रो मुनीनां
सरवास्वादा० वास्तोष्पतये० अनेनापि जुहुयात्॥ ब्रह्मज्ञानमिति च दत्वा पुनरपि वास्तोष्पतिपंचमंत्रैर्म
कृत्य युक्तवित्पंचकेन जुहुयात्॥ वित्त्वभावे पुगीफलैर्वा जुहुयात्॥ अथात्र द्विरण्यरेत आदिदेवतानां
विशेषतो होममंत्रानुपदेशा सामान्यतः प्रज्ञापतिदेवतव्याहृतिमंत्रं पूर्वकनाममंत्रेण होमः कर्तव्यः॥
अष्टादंशं शतिसंख्याया अष्टावशोवा आहुय मध्वार्कं गयुक्तात्तु यवहोमं विनियोगः॥ ॐ भूर्भुवः स्वः
द्विरण्यरेतमे स्वा० प्रज्ञापतये द्विरण्यरेतसे इ० एवं भूर्भुवः स्वः पर्जन्यायः स्वा० प्र० पर्जन्यो येह० एवं सर्वे

भ्यापि जुहुयात् । अयं नार्यदं कुलिशायुधायः सूर्याया सत्याभशाय । आकाशाय वायवे । प्रहमे वितथा
 य । गृहक्षताया । पितृपतेर्यगंधर्वाय । भंगराज्ञाय यमाय पितृगणार्थशाय । दीवारिकाय । सुग्री
 वाय । पुंसदंताय वरुणाय असुराय शोण्याय पापाय रोगाय । अद्भुते मुख्याय भद्राष्टाय सोमा
 यः सपाय । दित्ये । अदित्ये आपाय सवित्राय । अयायरुद्राय अयं मणिः सवित्रे विवस्वते । विवस्वाय
 धिपाय मित्राय गन्तव्यश्मणे प्रश्वीधराय आपवन्साय ब्रह्मणे चरक्यादीनां इंद्रादीनां । स्कंद्यादीना
 मपि जुहुयात् । घृतेनापियथाशक्ति होमः कर्तव्यः । अथादित्यादिन वग्रदेभ्यः साधि प्रत्यधिदेवेभ्यो वना
 यकादिष्वं च लोकपातेभ्य इंद्रादि । लोकपालेभ्य वरुणदेवताभ्यश्च समिदोऽन्यचरातिलयवत्रीदिभिर्ग्रथा
 संभवंदुत्वा ॥ यदस्य कर्मण इति स्विष्टकृतं दुत्वा ममिधमिधमसं नदं चान्नो प्रहृत्य अयादीन्दुत्वा प्रा

यश्चिन्नादुती। श्वदुत्वाद्वादगाग्रहीतेनाज्येतफलबस्त्रसहितेन पूर्णाहुतिं कुत्तिष्ठन्यज्ञमानान्वारब्धः। मूर्धा
नं दिवः। सप्तते उरग्रे। पूर्णादुर्विः। पुनस्त्वादित्या पूर्णाहुतिमुत्तमं जुहोति देवागातुविद इति पूर्णाहुतिं।
नुदयात्। उत्तरं पश्चिमे पूर्णपात्राद्। स नरत्वात् कृष्णं पूर्णपात्रं दद्यात्। दक्षिणां च। वास्तुदेवताभ्या
म्। केषालेभ्यश्च बलिं दद्यात्। द्विरण्यरेतसे यं घृतान्नं बलिर्नमः पर्जन्याय। एवं सर्वेभ्योऽपि बलिं प्रत्ये
कं दद्यात्॥ ब्रह्मणे यं बलिर्नमः। ततः सर्वेभ्यश्शिखादिभ्यो द्विरण्यबलिं दद्यात्। कोणेषु चरक्यादीनां
दूरेषु दंष्ट्रकंटादिभ्योऽपि बलिं दद्यात्। सामर्थ्ये सति न दागवास्तूक्तबलीन् दद्यात्। नोचेन्माषतं दत्तव
लिं दद्यात्। ततोऽग्राघृष्टपूजनं रत्नायांतु देवगणाः सर्वपूजामादाय मामिमां॥ इष्टकामप्रदानार्थं पुन
रागमनाय चेति विसृजेत्। ततः आचार्यादिब्राह्मणाः यज्ञमानमभिषिञ्चेयुः। शान्तिवह्मणोऽदकैः

पंचपल्लवैः सपरिवारं युज्यमानं । समुद्रज्येष्ठाः आपोद्देह्यपावमानवरुणमंत्रैः सुरास्त्रासभिषिचंतु इत्या
 दिभिर्गभिषिचयेयुः ॥ सर्वोपधिपुण्यगंधजलेनाभिषिक्तो यजमानः धौतवस्त्राणि धृत्वा पूर्वं श्रुतवासांस्त्या
 चार्या यदद्यात् ॥ आचार्यो यजमानाय तिलकं कुरुत्वा होमरुतविभृत्या बृहत्सामेति तिलकादेरक्षान्निधाय
 आचार्यप्रमुखादिभ्यो कृत्विग्भ्यश्च दक्षिणां यथोक्तं दद्यात् ॥ ततः मंडुकमेधे ब्रह्मस्थाने सरुपां दिव्या
 भरणभूषितां प्रमदारूपाधारं देवीं स्नाद्वयगंधादिभिः पूजयेत् । तत्र जलेनापूर्य घटं स्थापयित्वा तत्र
 चतुर्मुखां यजज्ञशायनमः इति गंधादिभिः संपूज्य नैवेद्यं देवा प्रणम्य श्रमस्वेति विसृजेत् ॥ वास्तुपु
 रषनमस्तेस्तु भृशुप्याभि रत्नप्रभो ॥ मद्रुद्रं धनधान्यादि समृद्धं कुरु सर्वदेति । पुनः ब्राह्मणेः सद्रूपं
 यस्मिन् पुण्याहं वाचयित्वा शिवं शिवमिति ब्रूयात् । कर्करीं गृहीत्वा वास्तुमंडुलं लिखितं वाशपदे

प्रदक्षिणक्रमेण सूत्रमार्गेण तोयधारां कारयेत् । तेन मार्गेण गृह्णन् भं कुर्यात् ॥ गृह्णन् प्रवेशे तु पुण्याहं
वाचयित्वा पूर्णकर्मशान्तिधाय यवगोभूमधान्यनीवारकंगूश्यामाकचणकसप्तधान्यानि स्थापयित्वा
सूत्रशान्तिं पठित्वा गृह्णन् प्रवेशं गन्तुं मुखां विधाय उष्ट्रदेवतापूजां कृत्वा वैश्वदेवबलिद्वारणादिकं कृत्वा
स्वयंबंधुभिः सह भंजीते ॥ ॥ अज्जीजनदिति ० तोतलेतावभूद्वास्तुगृह्णन् प्रवेशः ॥ रूपं देद्वत्तयेद्वद्भ
वान्भाग्यं ददातु मे ॥ पुत्रान् देदिधनं देद्वत्सर्वान् कामान् देद्वद्भ मे ॥ ॥ विश्वप्रकारे वास्तुगृह्णन् प्रवेशः पूजावि
धिः समाप्तः ॥ अथ तदागवांस्तुकर्मणि मस्य पुष्टराणां तत्र योगः ॥ आदौ भूमिः क्षणं ॥ श्वेतामधुं रा
त्राक्ष्णस्य । रक्ताकषायाक्षत्रियस्य । पीताकषाया वैश्यस्य । शुष्माकषाया कृत्वा शूद्रस्य । भूमिः प्र
शस्तो ॥ तत्र डाकुन कक्षणा निविचारयेत् ॥ भूमौ अग्निमात्रगते गोमयोपलिते चतुर्दिक्षु वा न्द्विप्रजाः

यद्यत पूर्णशरावचतुष्टयं बन्धोप्रक्षिपेत् ॥ तत्र पूर्वादि कुप्रवृत्तया शिखया ब्राह्मणस्य । दक्षिणादि कुप्रवृ
 त्तया शिखया क्षत्रियस्य ॥ पाश्चमदि कुप्रवृत्तया शिखया वैश्यस्य ॥ उदकुप्रवृत्तया शूद्रस्य ॥ शुभानिक्तः
 शयेत् । फाल्गुनमासां भूमौ वनेषु वीजेषु त्रिसप्ताहो रात्रेऽन्यतमो पपत्ते रं कुं रं रं मम मध्यमाम् धुमभा
 वेन शुद्धांत सिद्धानीयात् ॥ एवं तात्वात् तत्रागादिकरणार्थं मिथं भूमिरिति मनसा परिगृह्य प्रशस्ते दिने म
 वस्त्रं द्वे मगर्भमाग्न्य फलममन्त्रितं तत् पूर्णं घटं त्रिधौ यमेरु कर्णिको शोभितां शङ्खौ लवनां सागरवोदः
 तां भूमिं ध्यात्वा गंधादिभि रभ्यर्च्य इंद्रादि दिक्पालस्यार्तिं दिनवप्रदना गायत्र्यादि देवतां प्रजां विधाय त्रिंशु
 माषभक्तवृत्तिं देवास्वस्तिवाचनमंत्रादि वसंकल्पमंतयज्जाग्रत इति यत्त संदिता ध्यायं जपीत्वा आचार्य्येण
 सद्व्यज्जमानः स ब्रह्मास्व कृपास्तरणि कुर्यात् ॥ रात्रि शेषे वृत्ते स्वप्नदर्शनं शुभा शुभफलतात्पारं भं कु
 र्यात् ॥

ततोवास्तुकरणार्थे दंडुचतुष्टयपरिमितंचतुरस्रमंडलकीलकारोपणबद्धिर्बलिदानयोग्यं दर्वणोदरसंनिभं
ध्यानं निर्माय वास्तुदिने तत्र जलपूर्णं सवस्त्रं कलशं निधाय धरादेवीमशौकवनसागरांध्यात्वा बाह्यगंधादि
भिरभ्यर्च्य दंडादिलोकपालनागयक्षादिदेवताः संपूज्य माषभक्तबलिपूर्ववद्वत्वागुरुशुक्रास्तादिदोषगद्दि
ते काले वैशाखे श्रावणे कार्तिके फाल्गुने माघे गार्ग्ये न मेषां सिमतांतरे आपां दोषे अश्विना गौदिणी मृगशिरस्य
श्रवणे मृगशिरः स्वार्ताहस्तानुराधा धनिष्ठा न्यतमनक्षत्रे चंद्रबुधशने श्रवण न्यतमवारेशुक्रपक्षे च न्यव्याघा
तशुक्रगंडातिगंडपरिघवैश्रुतिव्यतीपातवर्जितान्यतमयोगेश्वरे न मेषे चित्रराजगंधर्वाभिजितगौदिणमा
हं द्रान्यतममृदूते पक्षीरिक्तादर्यतिथौ भद्रार्धप्रदरे विद्महे यज्ञमानचंद्रतारानुकूलशुभादिने शुभग्रहे निरी
क्षिते हिरण्ये वास्तुकर्म कुर्यात् ॥ वास्तुदिने यज्ञमानचंद्रसर्वेषां धिजलेन स्नातो द्योतवासाः सुप्रक्षालि

तेषां द्वाणिः पूर्वाभिमुख उपविश्य कुशतिलयवज्जलान्यादायामुक्तामसं पक्षेतिथौ अमुकराशेरविः सर्वपा-
 पक्षयपूर्वक शिवंदारिद्र्यामप्राप्तिकामो वास्तुसंस्कारं कर्तुं श्वानयितव्यपुष्करिणीभाविजलविंदुसमसंख्यवप-
 शतावहृत्तस्वर्गकामः पुष्करिणीवास्तुकर्माहं करिष्ये ॥ तदा द्यौश्च्युत्थं शान्त्यर्थं मभ्युदयार्थं च त्रादशैः स-
 दस्वस्तिपुण्यादवाचनं करिष्ये । कुशशद्वयं त्रिभायपूर्वोक्तवत पुण्याहं कुर्यात् । विप्रैर्भ्यां दक्षिणां दद्यात् । ग-
 णं पतिदुर्गासिंहितगौर्यादियोऽशमात् पूजनं कुर्यात् । गौरीपद्माङ्गीमंथासावित्रीविजयाज्ञया । देवसे-
 नास्वधास्वादा मातरोक्तोक्तमातरः । दक्षिः पुष्टिः स्तथातुं हिरात्मदेवतया सदा । अथ च पूजयित्वा वसोऽपवि-
 त्रमसीति वसोऽर्थां कुर्यात् ॥ सध्या कामधक्षः इति । मातृका पूजाः ॥ ततो द्यपुष्करिणीवास्तुनिमित्तकाम्युदय-
 कश्चादु करिष्ये इत्याभ्युदयिके द्दिश्येन कृत्वा द्वाभ्यां त्रादशैर्भ्यां दद्यात् । अथ आचार्यवरणं । ततो लक्ष-

णवन्तमेतत्कर्मज्ञातां नृत्तनवस्त्रं पवित्रा योपवेश्य गंधादिभिरभ्यर्च्य वरणसंभर्त्तमादाय अथ पुष्कणि
वास्तुकर्मणीं कान्तिविधानासकल गुरु कर्मकर्तुमेभिर्द्वैतमकुटल कंठाभरणयत्नसूत्रकेयु रकुटकांगुलीय
पवित्रकपुष्पचंदनतांबूलवासोभिरमुकगोत्रममुकशोभोणं ब्राह्मणमाचार्यत्वेन त्वामद्वेष्टे। ततोस्मी
तिप्रतिवचनं। ततः आचार्येण श्लोक्तविधिना मधुपंकजाम्बवेत। पूर्वोक्तवत्। अथाचार्यः पूर्वोक्तसुलक्षि
तभूमावुपविश्य प्राची साधनं हस्तापंचगव्येन पूर्वोक्तरीत्या भूमिमंदलं स्नानं कुटुंबं च संचेत। ततो मंदलकोण
चतुष्टये ईशानकोणादारभ्य विभृंतु तैतलेनागालोकपालानुक्रमगाः। अस्यार्चायां ज्ञेति प्रायश्चित्तकर
सदेति पठित्वा स्वादि रकीलकचतुष्टयं निखनेत। ततः कीलकचतुष्टयांतरे अग्निभ्योऽप्यथ सप्तभ्यो येना
न्येत नमः स्मृताः॥ तैभ्यो बलिं प्रयच्छामि पुण्यमादेन मुत्तममिति बलिचतुष्टयं माषभक्तैर्दद्यात्। ततः की

लवचतुष्टयांतरे प्रथमं प्रागायतादशरेखास्तत उदगायतादशरेखाः कुनकशलाकया कुर्यात् ॥ तत्रक्रमः ॥ ॐ
 शांतासि यशोवरण्यासि कांतासि विशाखासि प्राणसहितासि प्राच्यसि सुमना असि नंदासि सुभद्रासि
 सुरथासि इति प्रागायतादश ॥ ॐ हिरण्यासि सुर्वतासि लक्ष्मीतांसां विभूतिरसि विमलासि प्रियासि ॥
 पयोसि काळासि विशोकसि उदासि इति दशोदगायताः कथयति ॥ ततः सूत्रदोरकेण ताः सप्तमाः कृ
 त्वा पिष्टातके रेकांशुति पदानिमम्य कृनिर्मोय ॥ ॥ मंडलपश्चिमे घ्नमे ग्वलं योनिचक्रं दस्तपरिमाणं कुंडं कु
 र्यात् ॥ तत्र द्वित्रिचतुरंगुलं कृताः शूत्रिचतुरंगुलं विस्तारास्तिम्रो मेखलाः कार्याः ॥ योनिं कृत्वा दशांगुलं दायी
 ताषडंगुलं विस्तारा कर्मणोन्नतमध्यांगुलमात्रेण कृतं प्रांतागजोष्ठमदृशीमण्डिद्राश्च थदलतुल्यमेखला
 यातपरिधायी ॥ ततः कुड्मत्रयमादाय परिमृद्य गामयोदकाभ्यामुपलप्य कुंडं सिकतास्तीर्य कृत्वा

भूत्याभुक्षकांस्यपात्रमग्निंकुण्डेनिदध्यादोभूभुञ्चसुचरोमिति। सम्यग्ग्निरक्षांकुर्यात्॥ शुक्लकाष्ठा
दिभिः॥ अथ मंडलसमीपंगत्वा मंडलवस्त्रमाप्तायेतं दत्तान्प्रसार्यति तैरेकादशति पदानि तदुपरि च
यित्वा पंचचत्वारिंशत्कोषकानियथा भवंति। तथा कुर्यात्। ईशानकोणादारभ्य प्रादक्षिण्येन शिव
प्रभृति नशिवि प्रभृति पंचचत्वारिंशद्देवताः॥ ४५॥ सुवर्णप्रतिमां मुद्रित्वित्वा म्हाप्याः। तत्रक्रमः॥ (शिखी)
पर्जन्यकश्च जयंतकुलिशागुधः॥ सूर्यः संन्याभृतास्तद्गदाकाशो वायुर्देवच॥ पृषाचवितथश्चैव तथैव चैव
दक्षतः॥ यमः स्तद्गङ्गांश्चैव भंगराजो मगस्तथा॥ पितृदेवार्तिको नृसुग्रीवः पुष्पदंतकः॥ वरुणश्चासुरः
गोपः पयोरो मगस्तथैव च॥ अहिर्मुग्यश्च भद्रादः सोमः सर्पेदितादिभिः॥ ईशानादि कोणादारभ्य मं
डलोत्थाक्रमः॥ ईशानकोणे प्रथमं शिखी एकपदः॥ तद्दक्षिणपदे तदधः पदे जयंतो द्विपदः॥ दक्षिणप

दत्तदधः पदेचकुलिरायुधोद्विपदः॥ तद्वक्षिणेभाकाशएकपदः॥ तद्वक्षिणेतदधश्चसत्योद्विपदः॥ तद्व-
 क्षिणेतदधःभूशोद्विपदः॥ तद्वक्षिणेभाकाशएकपदः॥ तद्वक्षिणकोणेकोष्ठेवायुरेकपदः॥ इतिपूर्वदिशिपं-
 क्तोत्तमपदोद्विपदः॥ पुनरप्येकपदोद्विपदः॥ एवंप्राच्यादौएवंचतुर्दिक्षु॥ दक्षिणपंक्तौवायोःपश्चात्प-
 देष्वेकपदः॥ तत्पश्चात्पदेतदुत्तराधःपदेवितथोद्विपदः॥ एवंगृहक्षतपितृपतिः॥ गंधर्वेभिर्गाराज-
 कः॥ तद्विपदः॥ ५॥ तत्पश्चात्पदमगणएकपदः॥ तत्परतःकोणकोष्ठेपितृगणएकपदः॥ इत्यष्टौदक्षिणपंक्तौ-
 ८॥ पश्चिमपंक्तौपितृगणोत्तरपदेदौवारिकएकपदः॥ तदुत्तरपदेतत्पूर्वाधःपदेचसंग्रीवः॥ पुण्यदंतःव-
 णा॥ अस्मत्शोषः॥ ५॥ द्विपदः॥ तदुत्तरपदपएकपदः॥ तदुत्तरकोणेरोगएकपदः॥ इतिपश्चिमदिशि॥ ८॥ एवमु-
 दकपंक्तौगोगपदत्पूर्वपदेअद्विरेकपदः॥ इत्युदकपंक्तौ॥ इतिदिग्ब्यादितोदितिपर्यन्तेनद्वादशैकप-

दावंङ्गतिर्द्विपदा लेखनीयाः॥ ३२॥ एतत्कोणाधः कोणचतुस्रयेषु। आपवत्साम्बसविताविबुधेयाराजयक्षा
णः॥ एकपदाः॥ तदधः कोणचतुस्रये आपः सावित्रविजयरद्राः कोणेषु संस्थिताः॥ एकपदेऽश्वराः॥ अर्यः
माचत्रिविबुधाश्च मित्रः पृथ्वीधराः॥ ३२॥ क्रमात्। पूर्वतो दिक्षु विज्ञेयाश्चत्वारः स्त्रियपदेऽश्वराः॥ मध्येन च पदा
ब्रह्मा चैवं देवा मय्यो दश॥ ३३॥ ४५॥ पूजा समये तु क्रमः॥ प्रागायंतः कोणागाश्च परितो ब्रह्मणः स्थिताः॥
अर्यमासाविता चैव विबुधान् विबुधाधिपः॥ मित्रोथराजयक्षमाचतथा पृथ्वीधरः क्रमात्॥ आपवत्साम्बसः
पंचचत्वारिंशमसोत्तमाः॥ ४६॥ तात्वे वं स्थाननामानि ब्रह्मणा संहितान्यजेत॥ अस्यार्थः॥ मध्यमवपदात् पूर्वप
दत्रये अर्यमा तदक्षिणामप्यकोणपदे सविता। नवपदादक्षिणपदत्रये विबुधान्। तत्पश्चरंतः कोण
पदे विबुधाधिपः॥ ब्रह्मणः पश्चिमपदत्रये मित्रः॥ तदुत्तरमध्यकोणनपदे नाजयक्षमाः॥ तदुत्तरपद

त्रयेष्ट्वीधरः। तत्पूर्वकोणांतः पदे आपवत्सः। एवं चत्वारः स्त्रियदाश्चत्वारः एकपदाः। मध्यनवपदेषु ब्रह्मा॥
 एकाशीपदाद्विः कोणचतुष्टये गंधमात्यां वरुणं कृतकम्पराचतुष्टयं स्थापयेत्। बहिः कलशचतुष्टयसमी-
 पे ईशान्यादि कोणेषु चरुकीचविदारिचपूतनां पापगक्षसमीपूजयेत्। इन्द्रयमवरुणमामाः। पूर्वदिग्द्वार-
 देवताः। स्कंदो र्यमा जंभकश्च पितृपिष्टश्च देवताः। पूर्वस्यां द्वारं इन्द्र स्कंदो दक्षिणस्यां यमाय मणो। पश्चि-
 मे वरुण जंभको। उत्तरे सोमपितृपिष्टो। पूजयेत्। ततो बहिः पूर्वदिग्दिक्षु माषभक्तबलिर्दयः। तत्र मंत्रः
 भूतानि क्षसा वापि क्षेवेति प्रवृत्तिर्ये च न॥ तं गृहं तु बलिं सर्वेषां स्तुतुं गृहं पुनः। ततो व्याहृतीरुक्ता
 तत्रैव देवतास्त्राचतुर्थ्यं तेन मां तेन प्रत्येकं पूजनीयाः। तथा॥ ॐ भू भुवः स्वः शिखि न इन्द्रा गव इन्द्राति
 छत्या वास्य स्थापयित्वा तानि पाद्यादीनि ॐ शिखिने नमः। पुण्याणि॥ ॐ शिखिने नमः त्रिः संपूज्य-

एतन्निबल्य गंधपुष्पधूपदीपनेत्रैः पतांबुलानि शिखिनेन सः । ईशानकोणादिदेवताः पूजयेत् ॥
एवमन्या नपि पर्जन्यज्ञयन्तादिनपि पूजयेत् । आपस्तथैव सावित्री योरद्वयं दक्षिणमिति मूलवाक्ये
आपश्चक्षुः का गंतः वसुगणमध्ये पतितः । स एवोन्नततुल्यवाची दूतः ॥ अयं ममाविचरदोदिग
णसाद्वर्त्तते । आपो ध्रुवस्तथा सोमो ध्रुवश्चैवानितान्तो । प्रत्यूषश्चैव भासश्च वसवोऽष्टौ च नाम
भिरिति वस्वष्टककथनात् । न तु वसवोऽपि दूतः । बहुवचनात् । ततो मंडलपश्चि
मे कुंडपूर्वा जंघान्यराशिस्तत्कलशं जलपूर्णं बहिर्दध्यक्षत विभूषितं वस्त्रमंतः । क्षिप्य पंचगव्यं मु
खस्थपन्नं पलुवं यवानामुपरि गृह्ययेत् । आग्निं कलशं मदि । पुनरुज्जानिवर्त्तय ॥ सानः सदस्यं ॥ इति

स्थापयित्वा ॥ इमं मेघरुणः तत्त्वायामिदृतिवरुणमभिमन्त्र्य ॥ गंगाद्याः सरिताः सर्वाः मगंसि च नदा-
 दाः ॥ उग्राग्रान्तु यज्ञमानस्य दूरितक्षयकारकाः इति तीर्थानित्यसेत ॥ सप्तमृत्तिका सर्वोषधीश्चक्षिपेत् ॥
 अनेनैव क्रमेण मंडलपूर्वोत्पत्तः कलशान्तरं बध्नी सद्गुरुं स्थापयेत् ॥ ततः कुंडपश्चिमोत्तरतो यद्वेद्यां
 नवग्रहानुसंगि प्रत्यधिदेवानमन्त्रोक्तपादा भवग्रहमखोक्तरीत्या संस्थाप्य षोडशोपचारैः गणेशे दुर्गा
 ईश्वरपूजयेत् ॥ एतद्दीशानकोणं वारुणकलशं संस्थाप्य पूजयेत् ॥ अथ वास्तुतो वास्तु मंत्रेण गंधपुष्पा
 क्षतादिभिः ॥ शुक्लवस्त्रयुगंधघ्राधूपदीपफलैः सह ॥ अपूपैर्भूरिते वैद्यवाद्यैः सह समर्पयेत् ॥ तांबू
 लादिचूर्णैर्बभ्रुदेवैर्भयश्च पृथक् पृथक् ॥ दत्त्वा पुष्पांजलिं कर्तो प्रोच्यैवेदं स्तुतुं पूजयेत् ॥ नमस्तस्मै नमस्तस्मै नमस्तस्मै नमस्तस्मै
 रत्नप्रभो ॥ मद्गुरुं धनधान्यादि संमहं कुरु सर्वदेति ॥ इति प्रार्थ्य ततो दद्याद्दक्षिणामर्चकोयच ॥

एवं यः कुर्यात्सम्यक्वास्तुपूजां प्रयत्नतः । आतेग्यं पुत्रपौत्रादि धनधान्यं लभेन्नरः । अथ वास्तुमंडपस्य
वाग्दस्य वास्तुगारोपणं कुर्यात् । तत्रक्रमः । आपस्तंबः । यद्रुमेः क्रूरमिति मंत्रेण दर्भदूर्वामुच्छिन्नाभूता
क्षान्तिद्वयं रग्दं प्रवेष्ट्वा वास्तुतत्त्वत्तर्वं कुर्यात् । इदं श्रेय इति देवानानीय स्योना पृथिवीति वदित्येति दुभ्यां
भूमि मभिम संन्य इदं देवतिष्ठति मित्तेति दूर्वासहितो म्रपलुवेः शुभोदकेन प्रोक्ष्य कुट्टालिकादिभिर्भूमिं
पार्जिप्रेच्य अन्ननिष्येनायां भूमौ प्राचीं साधनं रत्नावास्तुगृहमंडपभूमौ चतुर्दिक्षु आंक्त्वा कुमारस्तर
ण इति रंध्यक्षतविभूषितान् कुमान्संरुढाण्यन्नतेन स्थणाविति चतुर्दिक्षु द्वाद्वौ स्तंभावागोपयेत् । अ
भिमंत्रणं कुर्यात् । ब्रह्म च तेषां च पूर्वोदकेन अभिरक्षेत् । यत्तश्च दक्षिणा च दक्षिणे रुणे अभिर
क्षेत् । इषश्चोत्तरश्चोत्तरे रुणे । मित्रश्च वरुणश्चोत्तरे रुणे । धर्मस्तैरुणा राजश्रीस्तैस्तपः । उत्तरतः ।

कंस्तु संस्थाप्य ॥ इति यमाणा इति तत्र सुपापि धान्वदिर्निष्काशयेत् ॥ इन्द्रस्य गृहावसुमंतो वरुथिनः स्ता
 नदं सुमनसः प्रपद्ये ॥ इति देवतोपखानं कुर्यात् ॥ अथ मंदलात्पश्चिमं मागत्य कुंदे ॥ यत्राग्निं स्थाप्य तत
 त्र प्रोचीरुद्रकं संस्थाप्य इत्यादिरुद्रादानीं वाग्निं प्रतिष्ठाप्याग्निमिध्मादक्षिणेन तरे रत्नराधेः प्रागुद
 गयेदं भैरविर्निषे रित्स्त्रणाति ॥ अग्ने रत्नरतः दध्यद्विष्ठात्यो प्रोक्षणं पूर्णपात्रे ॥ इध्मसु वाविति ॥ यदृपा
 त्राणि प्रयुज्य प्रोक्षणीं संस्तुत्य उक्तानां निपात्राणि हत्वे धं च विस्त्रस्य त्रिः प्रोक्ष्य पूर्णपात्रमादायं प्र
 वं वत्सलं सुखसममुत्पत्योत्तरेणाग्निं दभेषु सादयित्वा दभैः प्रच्छाद्य ब्रह्माणं दक्षिणेनोदभेषु निपा
 दय्य ॥ अतिमादायाद्य कर्तव्यं पुष्करिणी वास्तुकामकर्मणी रूतारूता वैक्षणरूपं ब्रह्म कर्म कर्तुं मे
 भिः वंदनाक्षोतपुष्पतांबूलवासाभिरमुक्तगोत्रममुक्तशर्मणं ब्राह्मणं ब्रह्म तेन तामदं रणे ॥ ब्र

ते। मणितुक्ता अग्नेः प्रदक्षिणं कारयित्वा मनेन मुपवेशयेत्। अथाग्न्यसंस्कारं द्यूत्वाग्नेः पश्चाद्गृहि
ष्विविधाय स्रक्कुसुमैर्वा निदृष्य संस्तुत्याग्न्यस्योत्तरतो निधाय परिधौ न्यपरिदधाति मृद्विषयश्चादक्षि
णतोऽर्णोऽन्तर्गोर्ध्वं मभिष्टंक्षस्व मुत्तरतः। उदयं मध्यमं प्रागग्रवितरौ मध्यमं परिधिमुपस्य भयपुर
स्तादूर्ध्वं आघारमभिधावदधात्यग्निं परिधिच्यसमिधमेकामवद्विष्य पंचदशे ध्यानादधाति
प्रज्ञापेत ये स्वाहेति। अथाघारोत्तुदंति स्कुर्वेणाग्न्यमादा योत्तरं परिधिं मन्त्रवद्व्यप्रज्ञापेत येतद
क्षिणा प्राचं मज्जेः संततमाघारयति स्फुचाद्वितीयमेदं मतिरूपरिधिं संधिमन्त्रवद्व्यप्रागुदं चतु
दयात्। अथ चक्षुषी आग्न्यभागोत्तुदंति अग्नये स्वाहेत्युत्तरं पूर्वदेशे सोमाग्न्यस्वाहेति दक्षिण
पूर्वदेशं ममं पूर्वण्यथोपदेशं प्रधानाद्वितीयं दयात्॥ अत्रांतरे यज्ञमानेन नृत्माग्न्यमग्नि

देवतं दुरांतं तत्तत्तातं सौमं देवतं शिखादिभ्यः ४५ देवताभ्यो वास्तोष्यते ये आदित्यादिनवग्रहेभ्यः अ
 न्येभ्यो देवेभ्यश्च मम योऽस्मिन्निति त्यागः कर्तव्यः ॥ अत्र चरं प्रपुयिताभिघायेदिगुहोस्याभिघाया
 वदानधर्मेणावदाय ॐ अमृतादुतिममृतायां जुहोमीति पूर्ववज्जुहुयात् पुनरवदाय ॐ नपते
 अरिष्टाः ३ भूमिर्भूमिमगात् ४ ध्रुवास्तोष्यते प्रति ५ वास्तोष्यते शग्मया ६ वास्तोष्यते प्रतर्णो
 अमीवद्वास्तोष्यते ७ वास्तोष्यते ध्रुवास्तोष्यते मन्त्रं सोम्यानां ॥ तस्याभेजापुरां दुःस्वतीनामिंद्रो मुनी
 नां सरस्वती ॥ ८ ब्रह्मजज्ञानमिति ब्रह्मणे जुहुयात् पुनरपि वास्तोष्यति ९ मंत्रैर्मध्यं घृताक्तवित्त्वपंच
 केन प्रत्येकं जुहुयात् अत्र शिखादिदेवतानां विशेषतो होममंत्रानुपदेशात् सामान्यप्रज्ञापतिदेव
 तस्य इति मंत्रपूर्वकनाममंत्रेण होमः कर्तव्यः ॥ अष्टाविंशतिसंख्यावाग्रं त्वेकमष्टावहोवा आद्यम

धुशर्कगयुक्ततिलयवहोमोविनिर्योगः॥ ॐ भूर्भुवः स्वः शिखिने स्वा शिखिने हं ॐ भूर्भुवः स्वः पर्जन्याय स्वा एवं सर्वेभ्यो जुहुयात् । अयंताय कुलिशाय धाय सूर्याय सत्याय भृशाय आकाशाय वायवे पूते वितथाय गृहक्षताय यमाय गंधर्वाय भृंगराजाय मृगाय पितृगणाय दैवारिकाय सुग्रीवाय पुण्यदंताय वरुणाय असुराय शेषाय वाषाण्येगाय अद्रेये मुख्याय भृशाय सोमाय सर्पाय अदित्ये दित्ये आपाय सवित्राय ज्ञाय रूद्राय अर्यम्णे सवित्रे विष्णु धाधिपाय मित्राय राजसंक्षमणे पृथ्वीधराय आपवत्माय ब्रह्मणे चरक्यादीनां इंद्रादिभ्यः । स्कंदादिभ्योऽपि जुहुयात् । ततः आहुतिशक्तेन प्रज्जेशं तपयेत् । अब्रवांस्त्रित्वपंचकहोमः । त्रित्वं भावे पुगी फले वा होमः । घृतेनापि प्रत्येकसंख्येया जुहुयात् ॥ आदित्यादिनवग्रहोभ्यो जुहुयात्साधि

ॐ

प्रत्यधिदेवेभ्यः॥ विनायकादिपंचभ्यः द्वादशालोकपालेभ्यः सवर्णेभ्यश्च दत्त्वा । यदस्य कर्मणः
 तिष्ठिष्यत्तदुत्वासमिधमिधमसंनहनं चार्गेन प्रहृत्य चित्तादिजयादीन्दत्वा अनाज्ञातादिप्रायश्चित्ता
 द्गताश्च दत्त्वा द्वादशगृहीतानां न्येन फलवस्य साहितेन पूर्णाहुतिमुत्तिष्ठनं यज्ञमानान्वाग्भ्यः सृधानंदि
 वः सप्तने अग्नेः पूर्णाहुतिः पुनस्त्वादित्याः पूर्णाहुतिमुत्तमं जुहोतीति पूर्णाहुतिं देवागानुविदेदिति
 च जुहुयात् । ततः उत्तरं परिधिष्य सदसीत्यादि पूर्णपात्राद्वासनं च त्वान्न द्वाणे पूर्णपात्रं दद्यात् । अह
 मुष्टिभ्यः किंचिच्चत्वारि पुष्कलं ॥ पुष्कलान्येव च त्रारि पूर्णपात्रं न दद्यात् । अग्निं संपूज्य स्रुवेणाग्निता
 भक्त्या यं व्यायुषं जुमदग्नेरिति सर्वेषां कदापि पुरस्तां कुर्यात् ॥ ततो वास्तु देवताभ्यः प्रत्येकं बलिं
 दद्यात् । अंशखिने यं घृतं न बलिर्नमः ॥ १॥ पुर्जन्या या यं शोत्य कृत्वा न बलिः ॥ २॥ जयंता या यं पी

तथांज्ञापिण्वलिः ३। कुलिशाय धायाय पंचरत्नपिण्वलिः ४। मृग्यायाय धूमनक्तवितानवलिः ५। सत्वपायघृतान्नगोधूमवलिः ६। भृशायामंश्वन्नवलिः ७। अशकोशाय शंखुलीवलिः ८। वायवे सक्तवलिः ९। पृष्ठमन्त्रवलिः १०। वितथोयचरणकौदनवलिः ११। गृहक्षताय मध्वन्नवलिः १२। यमाय पित्रोदनवलिः १३। गंधर्वाय संदोदनवलिः १४। भंगराजाय माषमुद्रवलिः १५। मृगाय यावकांनवलिः १६। पितृभ्यः रुसरवलिः १७। दोवारिकाय रंतकाशरुष्मपिण्वलिः १८। सुग्रीवाय पृषान्नवलिः १९। पुण्यरंताय पायसं २०। वरुणाय पिष्टं २१। असुगय सत्तवणपायसव २२। शोषाय घृतौदनं २३। पापाय पिष्टगोधाव २४। रोगाय घृतद्रुक्वलिः २५। अद्वये पुण्यव २६। मुख्यायानवलिः २७। भक्षाराय मुद्रोदनवलिः २८। सोमाय घृतपायसं २९। सर्पाय पायसव ३०। अदितये गोधूमसोदान्तिका ३१। दितये परिकावलिः ३२।

आपायक्षीरबलिः ३३। सावित्राय नमः सकृत् समस्मिन् कुण्डे दत्तं बलिः ३४। जयाय घृतचंदनवः ३५। रुद्राय घृत
 पायसं ३६। अर्यम्णोऽर्कगयाय सं ३७। सवित्रे गुग्गुलुपंकजः ३८। विवस्वते रक्तचंदनः ३९। विबुधाय धिपाय
 घृतदक्षिणाकोदने वः ४०। मित्राय घृतोदनं ४१। राज्ञाय दक्षिणामण्डपकमाय बलिः ४२। पृथ्वी धराय माष
 बलिः ४३। आपवे सायदधिबलिः ४४। ॐ ब्रह्मणे पंचगव्ययवतिलसुतद्विविधैश्च रविविधैश्च भक्ष्यबलिः ४५
 वास्तुपुराणाय दध्योदनवः ४६। ततः सर्वभ्यो हिरण्यबलिं दद्यात्। शिखिने यो हिरण्यबलिर्नमः। इत्यादि प्र
 योगेण मन्त्रेभ्योऽपि दद्यात्। ब्रह्मणेऽहंपयस्विनी गौर्नमः। ततो मंडलादुद्दिशान् काले च गव्या यमांशभक्त
 दद्विः। इत्यायसपत्रके सरंबलिर्नमः। आग्नेयां विदार्यै अयं माषभक्तद्वारद्रावलिर्नमः। नैर्जत्यां पूतना
 यैर्द्राधिभक्ते रक्तचंदनद्वारद्रावः॥ वायव्यां पापराक्षस्ये माषान् सैधवक्षीरवः॥ ततः पूर्वद्वारे सूर्याय

द्रायसंदायचक्षीरसंधवपायसव॥ दक्षिणे दूरेयमायार्यम्णेमाषभक्तव॥ पश्चिमेवरूणायज्ञंभः
कायमाषभक्तचंदनव॥ उत्तरे सोमायपितृपिष्टाय माषभक्तव॥ अथाग्नेः पग्निं द्राक्षित्वा कृपात्तेभ्योः
माषभक्तव॥ उक्तद्रव्यालाभेति खिप्रभृतभ्यः पायसवत्किं दद्यात्॥ ततोऽग्राधु घृणं जने कृतायांतु देवेति
विसृजेत्॥ आचार्यादिभ्यो यज्ञमो नमभिषिंचेयुः॥ सपरिवारं शान्तिकुलगणैर्दत्तैः सर्वे विधेः समुद्रजैः
सुताः॥ आपो ह्येरण्यपावमानवारुणमंत्रैः सुरास्तामभिषिंचेत्ति अभिषिक्तो नृत्तनवस्त्राणि धृत्वा तिल
कं कृत्वा तिलकारैरक्षं धृत्वा आचार्यादिभ्यो दक्षिणां दत्वा॥ मंदलमध्ये ब्रह्मस्थाने संकृपादिग्याभरणभूषि
तां प्रमदारुपां धरां देवीमाद्रुयगंधादिभिः पूजयित्वा तत्र सर्वदेवमयं नरदेवमाद्रुयस्थापयित्वा स्वनाम्ना
चतुर्थ्यंत नमो ते नमस्कृत्येत॥ ततो यज्ञमानां ब्रह्मस्थाने क्षतेर्घटाधारं कृत्वा घृथिं घृतघटं उपस्थितं

तव धर्मीकं तस्मादानीयतत्र स्थापयेत् । तं घटं जलेनापूर्यते स्मिन् चतुर्मुखं देवं प्रजेष्टुमावाह्यपूजयित्वा प्र
 णम्य क्षमस्वेति विसर्जयेत् ॥ अथ ब्राह्मणैः सह मन्त्रिपुण्यादेवाश्च यित्वा ककरी गृहीत्वा वोस्तु मंडलेति
 श्रिताकाशापदे प्रदक्षिणक्रमेण सूत्रमार्गेण तोयधाराकाशयेत् ॥ तेन मार्गेण सर्वतीर्थं जलाय गोशू
 मधान्यनीवारकंगूयामाकचणकात्मकसप्तधान्यानि वापयेत् । ततस्तनमार्गेण स्वातारंभं कुर्यात् ।
 ततो यज्ञमानाय पुनरभिमुखो भूत्वा आकाशापदद्वारमात्रमध्यश्चतुर्गुलं मुनिर्मितं स्वातारं वन्यात् । आचार्य
 रात्मवर्णाकुट्टातिक्रियास्वानित्वा गजतमयफरिद्वद्वयेनं गजतमयोद्धिकायां कृत्यामदमुपरि शिष्येत् ॥ तंतस्वा
 तं गोमयोदकाभ्यामुपात्तुं चंदनेन विभूषयेत् । मध्ये शुक्लानि पुण्याक्षतानि दद्यात् ॥ प्राङ्मुख आचार्य
 श्वतुर्मुखं देवं ध्यात्वा तु यमंगलघोषेण ब्राह्मणाम्बेदघोषे ब्रह्मस्थानात् कुंभमाजयेत् ॥ ततो यज्ञमाना

ज्ञानुभ्यामवनिगत्वा तेन कुम्भेन नमो वरुणायेति मंत्रेण घटमावृत्या र्घं दद्यात् । ततः ककरीं प्रगृह्य तं स्वातं जने
न पूरयेत् । ॐ मिति स्मृत्वा शुक्ल पुष्पाणि क्षिपेत् । ततो जलदावर्तं पश्येत् । तत्र दक्षिणावर्ते शुभं बोधमावर्तं वि
परीते । गुणक्षिप्यादिर्वीजैः क्षेत्रादिमृत्तिकाभिश्च तं पूरयेत् । पञ्चरत्नं दध्योदने च निक्षिपेत् । ततो यत्नमानः
शिरस्यार्धेन देवतान् सर्वान् पुष्पादिभिः संपूज्य ते वेद्यतां बृहदादिदत्ता पुष्पां जलं दत्वा । यां तु देवं गणाः सर्वे प्र
ज्ञामादाय याजिकात् । इह कामप्रदानार्थं पुनरागमनाय च । क्षमध्वमिति देवता गुरुन्वि सज्जयेत् । पूर्वं
धृतवासा प्रतिमा कलशादि वस्त्रादिषा त्राणि सर्वमाचार्या यदद्यात् । पुनः कुशतिलजलान्यादाय भेष
कमेतत्पुष्करिणी वा रक्तकर्म प्रतिष्ठा र्थं मिदं सुवर्णं मग्निदेवतं एता म्निम्नार द्रुदेवता गाश्च द्रुदेवा मायुगं वृ
हस्पति देवतं अमु कर्गा त्रायामुक्ता मर्मेण आचार्या यदक्षिणां तुभ्य मद्र मप्रदरे । इति दक्षिणा दद्यात् ।

स्वस्तीतिप्रतिवचनं । ततो ब्रह्मणे अन्यान्ब्राह्मणान्श्च देवज्ञानं दत्त्वा गदीतोषयेत् । ब्राह्मणानमंत्रपाठं पठित्वा
 यज्ञमानाया इति वा दंष्ट्रः ॥ शिवं ३ अस्तु ॥ ॥ अज्ञीजननमस्तीपुरोत्तमो न्यः ॥ विश्वं कृतावभूदस्तुविधिस्त
 दागे ॥ ॥ इति विश्वप्रकाशे तडागवास्तुपूजाविधिः ॥ अथ वाटिकावनवास्तुकथ्यते ॥ यावदा रोषणाय रुक्ष
 भाविष्यन्नफलरज्जोरणुसमसंख्यवर्षाविंशतिनमस्कारावामकामः शिवधामप्राप्तिकामो वा विष्णुलोकप्राप्तिकामो वा
 अमानुषोऽक्षितलोकककीर्तिपराध्यपर्वतस्वर्गातीतानागतमात्रकपितृभयवंशानरकृता रणकामो
 वा पुत्रप्राप्तिकामो वा रुक्षानदमारोपयिष्ये ॥ पाणाना यम्य संकुल्यं कुर्यात् ॥ वनपालादिस्त्रिध्वजनागग
 ज्ञानां शिवाद्यादिपूजनानंतरं पूजादोमश्च पूर्वं वक्तव्यः ॥ वास्तुस्वातं द्विरण्यं नोदकेनाभिषिच्य मदाग्याद
 तिभिर्गवास्ववनपालादीन् पूजयेत् । ततो यज्ञमानः ॐ स्वधमेति पठित्वानमः ॐ भवेनमः स्वायुधा

येति मंत्राभ्यां दक्ष मानीयममासेषयेत । स्वातं चतुरंगुलाधिकगंभीरं कुर्यात् इति । गीषं पूर्ववत् । इति वनवास्तु
कर्म ॥ अथ प्रासादवास्तुकर्म ॥ चतुषष्टिपदानि भवन्ति चक्रे । तत्रैवान्नकोणे प्रथमपदार्धभागे शिखी अर्धप
दस्तस्य दक्षिणे वर्त्तन्यः । ईर्ध्वार्धः । क्रमेण सार्धपदः । तद्दक्षिणे उत्तरं तत्कुलिशा युधसूर्यस्यार्धः । ईर्ध्वार्धः । क्र
मेणार्धपदाः । श्वत्वारः । तदधो भंगराज्ञः । तद्दक्षिणे वितथः । सार्धपदः । अष्टमपदे आग्नेयकोणे उत्तरार्ध
भागांशार्धपदः । दक्षिणार्धवायुर्ध्वपदः । वायुपदाधः पदेष्वतदधो गृहदक्षतः । यमगंधर्वांशुपदाः । तद
धो भंगराज्ञो दक्षिणे उत्तरक्रमेण सार्धपदः । नैर्ऋतदक्षिणार्धमृगार्धपदः । उत्तरार्धमृगात्पितृगणार्धपदः ।
तदुत्तरपदे दैवारिकपदः । तदुत्तरे सूर्याविपुण्यदंतसंज्ञाधिपभृशाश्चत्वारोऽर्धपदाः । तदुत्तरेष्वर्धपदेष्वध्वि
क्रमेण सार्धपदशेषः । वायव्यकोणे दक्षिणार्धपापः । उत्तरार्धरागः । एतौ द्वावर्धपदाः । रागपूर्व

पदे अद्विरेकपदः । तत्पूर्वमुख्यभूतारसोमसर्वाश्चत्वारोऽष्टपदाः । तत्पूर्वदक्षिणोत्तरक्रमेण सार्धपद
 अद्वितिः । ईशानकोणशिरव्यधौ तिसार्धपदे अर्धपदा तावद्वितिः । एवमावाह्य । पदेषु शिरव्याकात्रावा
 युमृगपितृगणपायरोमदितयः अष्टावर्धपदाः । पृथग्यष्टपदो वास्तिकाः द्वयश्चत्वारोऽष्टपदाः । वित
 थभंगगजशूपादितयः श्वत्वारः सर्वपदाः । अभ्यन्तरपदे निगित्वकोणाद्यः कोणार्धपदो अर्धप
 दः । आकाशपदार्धः कोणार्धमावित्रोऽर्धपदः । तैर्जनपादोऽर्धकोणार्धतृयोऽर्धपदः । वायव्यकोणपद
 र्धपदार्धरुद्रोऽर्धपदः । आपपदार्धः कोणपदार्धतदक्षिणपदश्च दुयेच अयं मासार्धोऽष्टपदः । सावि
 त्रपदार्धकोणपदार्धसविताऽर्धपदः । एतत्पदपश्चिमसार्धपदद्वयविवस्वानसार्धोऽष्टपदः । त्रयको
 णपदार्धविवंधाधिवोऽर्धपदः । एतदुत्तरसार्धपदपद्वयमित्रः सार्धोऽष्टपदः । रुद्रपदार्धकोणादु

पदेराजयश्मार्धपदः॥ तत्पूर्वसार्धपदद्वयेष्टथीधरोद्विपदः॥ तत्पूर्वार्धपदेभापवत्सोर्धपदः॥ मध्ये
चतुर्धर्धपदेषुब्रह्माअभ्यंतरेभापसाविब्रजयरुद्राश्वत्वारोर्धपदाः॥ अर्यमाविवस्वानमित्रःपृथ्वीध
रश्वत्वारोद्विपदाः॥ मोकाःसावित्रविनुधिरधिपराजयश्मार्धपदमाश्वत्वारोर्धपदाः॥ इतिप्रासादवास्तुमं
दुलकराणि॥ प्रासादस्तंभःरोपणेपिचचतुरंगुलाधिकद्वस्तगंभीरंग्वातं। पूजादोमाभिषेकदक्षिणादा
नादिकंमर्वंपूर्ववत्कुर्यात्॥ ॥ इतिप्रासादवास्तुविधिः॥ मन्त्रोक्तंवास्तुकर्मस्थिविश्वनाथेनधीमता॥ ध
र्मशर्मप्रदंतात्वावाकंविश्वप्रकाशके॥ अथोच्यतेतद्वागादिप्रतिष्ठासार्धकामिका॥ पानीयपानेपावना
यस्नानाद्यावश्यकर्मणि॥ नित्यक्रियासुसततंलोकोपरतयेतथा॥ देवतकथितलक्ष्मेशुभेन्द्रिचमुद्रत
के॥ रुतनित्यक्रियागजायजमानोश्चकश्चन। भद्रासनोपविष्टस्तुब्राह्मणैःस्वस्तिवाचनं॥ कारयि

वाथ संप्रत्यगणेशवरणावुभौ । पुण्यादं वाचयित्वाथ कुर्यात्संकल्पनादिकं ॥ अथ यज्ञमानः ॥ कुशतिलय
 वाक्षतजलान्यादाय अद्यामुकभासीयां मुकतिथौ चतुरं चतुर्वर्णमिदादानं नृपुण्यप्राप्तिर्दिव्यकामत्वि
 तात्मकर्तृकवरणलोकगमनकामः पुष्करिणीजलाशयोऽसर्गमग्नेनाहं यक्ष्ये ॥ ततः पूर्ववत्मातृकापूजन
 माभ्युदयिकंच विधाय गृह्यवस्त्रांबुलादिभिः स्वस्तिवाचनिकविप्रात्पणितोष्यरक्षाविधानं रत्नां वा
 स्त्रोप्यतिमंत्रैः सर्वत्राभिषिचेत् ॥ अथाचार्यवरणं ॥ वरणसंभृतिमादायाद्यकर्तव्यपुष्करिणीजलाशयो
 त्सर्गयज्ञकुर्मणिष्काग्निविधिना सकलगुरुकर्म कर्तुममुकगोत्रममुकडामां ब्राह्मणमभिर्दमकुंडल
 कुंडाभरणयत्नसूत्रकेयूरकटकांगुलीयपादिकपुष्पचंदनतांबूलवासोभिराचार्यत्वेन त्वामहं वरेण । व्रतो
 स्मीति प्रतिवचनं तयोयथाविहितं कर्म कुर्वित्युक्ते कुर्याणातिश्रूयात् । ततो गुर्वीचार्यमथुप कर्त्तुं ना

च येत। पूर्ववत्। अथ वामस्मपराणोक्तमः श्रुपकं कुर्वति। तत्र
क्रमः। प्रत्यक्षमुखं उर्ध्वं लिखितं यज्ञमानः। उर्ध्वं लिखितं प्राङ्मुखं गु
हं संबोद्धादं साधु। भवानास्तामर्चयिष्यामो भवंतमिति। अ
र्चयेति प्रतिवेचनं। विष्टरोऽप्रतिगृह्यतामित्युक्ते प्रतिगृह्य
मीत्यभिधाय अं वक्ष्यामि समानानामुद्यातामिव सूर्यः॥३॥
मंतमभितिष्ठामि यो मा कथाभिदासति। उत्तराय विष्टरोऽ
पविशेत्। ततः पाद्यं॥ इति त्रिरुक्ते प्रतिगृह्यमीति प्रतिगृ
ह्य॥ ओं विराजो दोहोसि विराजो दोहमशीय मम पद्माय विरा
जति इति दक्षिणं पादं प्रक्षालयति। तेथैव वामं च। ततो वि

एतं गंगदीप्ता बर्षासातिपादयोरधस्तदुत्तरायंदत्तादूर्वाक्षतसहितसर्घपात्रंगृहीत्वा अर्घ्यं घण्टात्रि
 रक्ते अर्घ्यं प्रतिगृह्य आपस्त्वपुष्पाभिः सर्वान्कामानवाप्तेवानिति किंचिदक्षतादिशिरसि दत्त्वा समुद्रं वः
 प्रादूष्णोमिस्वां योनिमपि गच्छत। अगिष्ठा अस्माकं वीरमापरासे चिमत्ययः। इत्यैशान्यामर्घ्यपात्रं निन
 येत। अथाचमनीयमित्युक्ते प्रतिगृह्य आमागन्य द्वासासं सज्जवर्चसातं माकुरप्रियं प्रज्ञानामरिष्टं तु
 नृनामित्याचामेत। ततो मधुपर्क इति ३ उक्ते प्रतिगृह्य मित्रस्य त्वाचक्षुषा प्रतीक्षे। इत्येनेन दत्तकुरु स्म
 वनिगीक्ष्य देवं स्पृशेत्प्रादि प्रतिगृह्णामीति प्रतिगृह्णातां ॐ नमः स्यावास्याया नशनेयं त आ विद्धं त त नि
 रंतामि॥ इति प्रदक्षिणमाहोयत्रिभूमौ नक्षिपेत॥ ॐ य नमः भक्तो मध्व्यं परमं रूपमं नाद्यं तेनाहं मधु
 नो मध्व्येन परमं रूपेणां दीनाद्येन परमो मध्व्यो न्नादो सान्नीति त्रिः प्राप्नीयात्। उत्तिष्ठ मुने त्वा

निदध्यातः अथ वागाग्निं दृष्ट्वा णिस्पृशेति । ॐ वा इन्द्र आस्येस्तु न सोमो मे प्राणोस्तु अक्षो मे चक्षुस्तु क
र्णो मे श्रोत्रमस्तु बाहवो मे बलमस्तु ईवो मे ओजोस्तु अरिष्टानि मे गानितानुस्तन्वा मे स दंतु इति प्रत्ये
कं मंगानि स्पृशेति । ततो गौरित्युक्ते ३ माता रुद्राणामिति ज्ञापित्वा मम चामुष्य वा मुकशर्मणो यज्ञे मानेभ्यः पा
प्मा दतः ॐ मुत्सं जतः । तृणान्यजु इति पठित्वा तृणं छिंद्यात् ॥ ॥ इति मधुपर्कविधिः । ततो गुरुः पंच गव्यं त
तन्मंत्रैरभि संव्यसर्वं मे कीदृत्य तेने मंडपमभिषिंचेत् । अथ चतुरस्रे मंडले कुंडे नि प्रतिष्ठाप्य ब्रह्मचर
ण संभ्रति मादाय ॐ अद्य कर्तव्यं पुष्करिणी जलाशयोत्सर्गं यज्ञभूतदोमकर्मणी रूता रता वै क्षणरूपं ब्रह्म
कर्म कर्तुं ममुक कर्म कर्तुं ममुक गोत्रममुक शर्मणं ब्राह्मणमेभिः पुष्य चंद्रनतां बृहदा सोभिस्ताम दं रणे त्रै
तो स्मिन् प्रतिवचनं ॥ अथाग्निपरिस्तरणादि पूर्णपात्रनिधानांतं दक्षिणतो ब्रह्माणमुपवेश्यो ह्यसं

स्कागद्यग्निमुखानेयदवेद्यांयद्रासंखाप्य· यथोक्तपत्रुवादितादितंवारणकलशंचसंखाप्यपूजयेत्। त
 तोमहावेद्यांरजसप्रतिमायांवरणमावाह्यपाद्यादिभिर्वस्त्रादिभिश्चषोडशोपचारैश्चपूजयेत्॥ ततःकुं
 दिशान्मोदध्यक्षतविभूषितपल्लवपंचरत्नवस्त्रादिसहितंकलशंआक्षिप्रकलशमित्यादिभिःखाप्यपूजयेत्
 । सर्वेष्वंधाश्चक्षिपेत्। अथवारणदेवतचरंपन्नोत्तरतंडूस्याभिघार्य· स्तुत्रेणाद्यादुतिचतुस्रयंसंभ्राव
 यागणपूर्वकंस्तुदुयात्। प्रज्ञापतयेस्वा· इन्द्रायस्वा· अग्नयेस्वाहा· सोमायस्वाहा। ततःपाद्यादिभिरग्निं
 पूजयेत्॥ उगंभ्राह्मणायदत्ताअन्वारब्धआद्यादुतीर्जुदुयात्। ॐ त्वं नो अग्ने· सं त्वं नो अग्ने· इ मं मेवरणं
 तत्वायामि· १। येनेशतंवरणयेसहस्रंयज्ञियाःपागाविततामदांतः। तेभिर्नेभिश्चमवितोतोविष्मुविश्वे
 मुंचतुमरुतःस्वर्काःस्वाहा। वरुणायेंदं· अयाश्वाग्ने· इदुजमंवरणं· भवतंनस्समनमो। इहंदिगता·

अभिहितो वरुणस्य । इत्याद्याहुतीर्हुत्वा । ततश्चरणानुद्घ्यात् । ॐ उग्रायः स्वा । भोमाय स्वा । व्युष्ट्यै स्वा । डात
 कृतवे स्वा । भूः स्वा । भुवः स्वाहा । म्रुवः स्वाहा । भूर्भुवः सुवः स्वाहा । तं नो अग्ने । स तं नो अग्ने । त्वमग्ने । अयाश्वा
 ग्ने । ये ते शतं वरुण । इदु जमं वरुण । प्रजापतये स्वाहा । अथादित्यादिनवग्रहेभ्यः साधिप्रत्यधिदेवेभ्यः
 विनायकादि ५ इंद्रादि १० । कोरुपादेभ्योऽनुद्घ्यात् । समिदाज्यचरतिलयवादिभिः प्रत्येकमष्टोत्तरं शतं श
 तं अनुद्घ्यात् । अगस्त्येनेत्यादिमंत्राः पूर्वेग्रहयतंचोक्ताः । ततः स्विष्टकृतं हुत्वा । अनात्तातादिप्रायश्चित्ताहु
 तीर्जुद्घ्यात् । अथ पूर्णाहुतिः । यज्ञमानान्वारश्च आचार्यः फलपुष्पसमन्वितं द्वादशगृहीतमाज्यं सबस्त्रं
 हीत्वा । सप्ततं अग्ने । पूर्णाहुतिं । मूर्ध्ना नं दिवः इति पूर्णाहुतिं हुत्वाग्निं परिषिच्य सदसीत्यादि पूर्णपात्रमग्रा
 म्यं बलिदानं कृत्वा जलणे पूर्णपात्रं दक्षिणां च दद्यात् । ततः परिधीनपसार्यं बर्हिर्जुद्घ्यात् । देवागातु

विदुर्निततः स्वस्तिवाचनं कृत्वा शान्तिं कुरु शान्तेन पञ्चपल्लवेराचार्यादियो यज्ञमानमभिषिञ्चेयुः ॥ नवग्रहा
णामंत्रैश्च आषोढैरप्यपावने ॥ वारुणैश्चाभिषिञ्च्याथ मंत्रैः पौर्णिकैरपि ॥ सुरास्त्वामभिषिञ्चंत्विति प्र
र्वयत ॥ इत्यभिषिक्तो घृतवसनः कृततिलको भस्मना व्यायुषमिति नृत्वा दादिषु रक्षो कुर्यात् ॥ अथ ब्राह्मणेभ्यो
दक्षिणां देत्वा स्वस्तिवाचनं पूर्वकं तदा गमयेत्पृथक् संभविक्षेपणं ॥ ॥ तत्र क्रमः ॥ ततो यूपं ब्राह्मणेः स दधुश्च रि
ष्यादं गानकोणं लीत्वा ॥ तत्र देवस्य तेत्यादिभ्यां मिति यूपस्यात भूमिमा मंत्रयेत् ॥ ततो यूपं तृतीयभागं वा
तं ग्वयाते ॥ तत्र ग्वयाते सुवेणादूतिद्वयमात्रेण जुहुयात् ॥ ॐ अच्युताय भौमाय स्वाहा ॥ इदमच्युताय भौमाय ॥
ॐ अंतर्दिक्षाय भौमाय स्वा ॥ इदं तस्मै ॥ तत्रैव यूपं वाते पञ्चरत्नं दाक्षारदधिसंजुगुडमधु अपूपपिष्टव
निष्टिष्य ॥ ॐ वनस्पतये तुंगोदिभ्यो अस्मत्प्राया प्रतर्णः सुवीरः ॥ गोभिः संनद्धो असि वीडय स्वाहा ॥

तानेजयतुं ज्ञेयं अनेन रूपमभिमंय अयमृजोर्विंतोरुक्षं कृत्वा फलितं भव ॥ अनेन रूपं सं
चार्य ॐ रूपं त्रकायये रूपं वादाश्च पानं ये अभवेयूपायनक्षति ॥ यो चार्वते पचनं संभरं त्युतौ ते
पामभिरेते नंदन्वतु ॥ इति त्वात जलान्नायसं मुखं रत्ना ॐ हिरण्यं भववीरुंग ॥ आशुभं ववात्यव
न ॥ एथुभवे सुपदस्तमग्नेः पुरीषवादनः ॥ इति मंत्रेण रोपयेत् ॥ ईगायत्रेण त्वाछंदसामं थामि
त्रेण भेन त्वाछंदसामं थामि ॥ जागतेन त्वाछंदसामं थामि ॥ इति रूपं माकोलयेत् ॥ ततो रूपं पाद्याद्यु
पचारैः पूजयेत् ॥ यूपायनमइति ॥ अथ पश्चिमजलसमीपे उपविश्य अद्य रत्ने तत्पुष्करिणी जला
दुत्प्राप्तं प्रतिष्ठेत् ॥ धीमिदं वा सोमं युगं इमागाः ॥ अथ सुवर्णं च आत्मा यो यदक्षिणां तुभ्यमदं संप्रददं ॥
स्वरूपं इति ॥ पुनश्चतुर्गुणं सुवर्णं महीदानं ज्ञान्यपुण्यप्राप्तिदिश्याकामसमन्वितात्मकं कर्त्तव्यं कुरु

मनकामनया यंजला रागोऽरणदेवताकः सर्वभूतोपयोगित्वेन मयोत्सृष्टः॥ पुनः सर्वभूतेभ्य इत्सृष्टं म
येतज्जलपूरितं॥ नंतु सर्वभूता निस्नानपानावगाहने॥ सामान्यं सर्वभूतेभ्यो मयारंजितमिदं जलमि
ति पठेत्॥ ततः खस्ति मंत्रपूर्वयष्टिमानाय॥ अनंत बोसु किंतश्च कर्कटकपद्ममदापद्मशंखशंखुकुलि
कानां आघ्रपत्राद केना मलित्वित्वा कुरुशेति क्षिप्य गायत्रेण त्वेति॥ मंत्रैरात्मीयततः एकमाघ्र
पत्रमाहूय्य यत्तुतिष्ठति तं पत्रममुकनागाद्भाग्येत्यावाह्यं स्थापयेत्॥ अनेन नागेनास्य जलाशय
स्य रक्षां कुरुतेति॥ अन्प्रार्थयेत्॥ तं च नागममुकनागाय नमः इति उपचारैः पूजयेत्॥ ततो द्वादश
पंचदशविंशतिः कविशक्तिः अन्यतमकनिष्ठांगुल्यवच्छिन्नदस्तप्रमाणां यष्टिबद्धेयमाणमंत्रैः पू
षयेत्॥ तत्रैकः॥ गंधद्वारा मतिगंधवारिणा स्नपयेत्॥ भद्रं कर्णेभिर्गतिदूरिद्रातिताभ्यां

कंशलांशुदिग्द्वर्गाभिः स्तपयेत् । द्रुपदादिवेति मृत्तिकाभिः स्तपयेत् । मधुवातेति पंचामृतने-
पलिनी । शिनिपलादनेन स्तपयेत् । तत्र चंदनकुंकुमाभ्यां लेपयेत् । ततो युवासुवासा इति क्षुद्रघण्टिका
त्रयसंहारं । तच्च कामधवणं पिताकायाद्येव ध्यायात् । देवैर्येनमः इति पाद्यादिभिः पूजयेत् । छेदे
च दधात् । एवं सर्वानपि नागान् गृहीत्वा पूजयेत् । ततः पुण्याद्यलंकारां यष्टिरसमीपं नेयेत् । वरुण
स्यात्तं भनं मसि वरुणस्य स्कंभसंज्ञं नमसीहो वरुणस्य तसदनमसि वरुणस्य तसदनमसीह ॥ इति
वरुणप्रतिमां राज्ञोति तत्र निक्षिपेत् । ततस्तत्रैव खाने गाडुलगा मयेदधिमधुघृतमद्वानदीन् लपंचरत्न
निः । नमो अस्तु रुद्रैः शिवो देवाभीरोचने दिवः । यादृष्यं बोधातु धानानां । इति मंत्रेण प्रक्षिपेत् ॥
अथ ध्रुवेण हविर्गन्तो मंनयामसि यथानदं द्रुद्रुद्रिषः केवलीः सर्वाः समनसं स्मरन्त यथा

नः सर्वादिशोभा न केव पीरमत ॥ ॐ ॥ भ्रवं भ्रवेण मनसो वाचा सोममव नयामि । अथानु ईंद्रोषो
सपत्नीः समनस्कृत । इति या भूमिभिमं न्यत वृक स्वाते ममारोपयेत् । न तो जलमातुः पूजयेत् । तत्र क
मः । यष्टिपूर्वस्यादिशि जले ॐ ॥ इति हाग छेदतिष्ठत्यावा द्यग्रापयित्वा ॥ ॐ ॥ इति येनमः इति पाघोदिभिः
पूजयेत् । तथैतदक्षिणस्यां शिखमावाद्यपूजयेत् । प्रतीच्यां शची । उत्तरस्यां मेधां । अधः विद्यां
ईंद्रोक्षं पूजयेत् । प्रष्टीदृष्टी कुर्यात् । ततो म्निं प्रदक्षिणीकृत्य यजमानः सूर्यादिदूत्रं शरूददवताः
पूर्वस्थापित्वा इति जेत । ततः आचार्या वरुणं क्षमापयेत् । यां तु देवगणा इति पुण्यादिभिर्देवतांश्च
विसेर्त्तयेत् । ततः पूर्वधाराया जलशये प्रदक्षिण ३ कुर्यात् । ततो मंदराद्यपकरणान्याचार्या र
चात् । गोभिर्वस्त्रैरन्तेर्दक्षिणाभिश्च परितोयं कुर्यात् ॥ ततो ब्राह्मणानां सहस्रं मष्टानं गृह्यते ॥

गन्तव्यार्थानुगुणेणवाभोजयेदिति। इतिमात्स्योक्ततडागप्रतिष्ठाविधिः। अज्ञीजनदिति०॥ ॥
प्रकाशेनडागं प्रतिष्ठा॥ ॥ अथाश्वरांतिः। कुमारश्चग्रहाविसंज्ञात्मेनाछाद्यमंत्रविते। आराय-
यनदोषं प्रदुर्गतिं समाविशेत। १। देवनस्थानमुधृत्य वृक्षीमद्रिबोक्ष्यततः विभीतकेपलायुत्त-
नेषु ज्ञानं त्रिपात्यतं। २। दध्नालवणमिश्रेणमंत्रैः कुर्कुरित्यथ। अंततो जलिना बोक्ष्येत्यतिमामंत्रमथा-
पिबो। ३। ॐ कुर्कुरः सुकुर्कुरः कुर्कुरो बालबन्धनः। उपतिष्ठाद्यदेजायतृतीयस्यादितिदिवः। औलबु-
नमुपादूयथाज्ञाछामः डाबलेः। अधोरामकुर्वन्कः सागमेयोदध्रावति। समुद्रवराकंशतः विभ्रानि-
कंचरक्यंचभुनासग्रं सुवीरिणः। सुवीरिणसृजसृजभुनकसृजे कब्रात्यसृज्यउतः तत्सत्यं यत्वे श-
ब्रवाडाः स्यादुयं चतित। ४। स्मरं स्याशयत्वाग उतं त्वाब्रवीदविदहाइत्यविदः हीतिवरं यणीचेति

कुमारमेवाद्वंवरंरुद्रादित्यः वीर्यंरुद्रादित्यंवाहप्रवसेधामवराकशत॥ विभ्रंनिष्कंचरुतंचशुनामग्रंमु
वीरणः॥ सुवीरिणिरुजस्रजश्रुतेकरजेकरात्यस्रजउत॥ तत्सत्यंयत्वेसरमाताकोदितःपिता॥ अम
रकेसरस्याकाप्रधावततृतीयस्यादृतोदिवः॥ तेकश्चससरमतंदश्चतुश्चवितुल्यवाहुनश्चकोदितश्च॥
दुलाहनामवोमातामंथाककोदवःपिताः॥ संतदादंतचकीवोनमीसरीहत॥ छदंपदिसीसरमसारमे
यनमस्तुअस्तुलीसरशानमिच्छादन्तपुरषंउत॥ प्रातमध्यंदिनंसायंमगीतोतुपुनः॥ क्रियाशुखि
वाहमेतत्तदुद्भूतमिमंत्रयेत्एतेप्रतिदृश्येतेसमानवसनेउभे॥ तेअहंसारमेयेणामुस
वदन्म्युद्धृतः॥ दूतःशुखीहृताःशुखवितादृतःशुखकुदुर्बकः॥ अप्येषामुपतिर्दतः॥ ७३
मृषिवेधितमृधिसिमापयेत्॥ आह्वणान्भोजयेदंतैस्तजतिश्चप्रहःशिशुं॥ अषिवेध

स्वप्नो मातरि श्वा । ततो प्राणां समरुपंति मा भैषीर्न मरिष्यसि ॥ ॥ अजीजनदिति ॥ विश्वप्रका
धपक्षतोतत् ॥ १ ॥ वभ्रुत्स्वग्रदशंतिरेषा ॥ अथ सर्पवलिः ॥ कार्यः सर्पवाधानिच नये ॥ यय
गवाभ्यां गत देवविप्रपूर्वकं ॥ १ ॥ श्रावण्यां पौर्णमास्यां वा रात्रौ सर्पवलिं कुर्या ॥ पुण्यादं वा
त्वाग्नाववा दध्यात्प्रतिष्ठितः ॥ २ ॥ श्रावण्ये पौर्णमास्ये स्यात्तुलाकीपाकोत्र पूर्ववत् ॥ आरग्वधमय
स्तिम्भः ममिधः किंशुकानिच ॥ ३ ॥ पात्रप्रयोगममये सादयेदंततः सरत् ॥ दूतो ग्निमुखे द्वा मांते स्था
त्कीपाकं यथाविधिः ॥ ४ ॥ दुत्याग्निं शुकपुण्याणि च स्वस्त्युदयात्रिभिः ॥ जग्धो मषकदत्वाद्ये मंत्रै रंज
तिना ततः ॥ ५ ॥ पत्न्युपस्तृणं च यो ददनाभिधारणं ॥ माषकाद्यास्तृणैः सर्पादेवता इदं कीर्तितः ॥
६ ॥ ॐ जग्धो मषका जग्धा विदुहि जग्धो यध्वस्वाह ॥ मषकाय सर्पा येदं ॥ जग्धो यध्वस्वाह ॥ जग्धो म

षको जगधा विदुषिः स्वादा ज्वध्वराय सर्वा ये दं जगधा विदुषिः जगधो ज्वध्वरो जगधो मषक स्वादाः
विदुष्ये संपर्पे इदं तत इदं जगदीत्यमद्रिः समिधो जुहुयात् क्रमात् आद्यां द्रुती श्वतस्त्रश्च तस्त्रस्त्रसत्यं
यत्त आदिभिः इन्द्रो जगदं दं दं कं पक्षिणं यः सरीसृपः त इक्षिणं तं च दशं तं च सर्वाः स्तानि द्रुतं भय
म्वा इन्द्रा ये दं अक्षज्जाते सरे इन्द्रदेवानामपि हृत्य त्वमय इन्द्रो हितः स नो माहिः सीः स्वादा इन्द्राय
त्राणमं गिषा वित्राणमसि परिधिरसि ॥ अं नेन मनुष्याः स्त्र्या य सेतुणेः पशून् गतेन सर्पान्येन दे
वान् स्वधया पितृन् स्वादा ॥ इन्द्रा ये दं अथाग्नेन तत्सत्यं यत्ते मावाप्यायां च पौर्णमास्यां च विषवा
द्वरंति सर्व उदरं सार्वणे स्त ते मेरु ते त्वयि संविशंति त्वयिनः सतस्त्वयि सद्रोस्वपाभ्यो नः परि
स्वादा ॥ सर्पेभ्य इदं नमो अस्तु सर्पेभ्यो ये केच पृथिवीमनु ये अंतरिक्षे यो दिवितेभ्यः स

नमः स्वाहा सर्पभ्यः यदो गे वनेदिवियेवामयं स्पर्शमिषु ॥ तेषामयं संदः कृतं कृतं तेभ्यो नमः स्वाहा ॥ सर्पभ्यः यादृष गे यातु धानानां ये वानस्य तीक्ष्णानु ॥ ये रावद्रेषु नो रते तेभ्यो नमः स्वाहा ॥ सर्पभ्यः ॥ चरुः स्विष्टकृतं दुत्वा जपादिप्रतिपद्यते ॥ परिधि च्याप निद्राम्य प्राचादिशततः ॥ उपलिप्य स्वयं तत्र कृत्वा प्रागुद्गायताः ॥ तिस्रस्तिस्रो लिखित्वा द्वािरूपसिन्ध्या त्रैलुभिः ॥ ६ ॥ नमो अस्त्विति मंत्रेण सर्पभ्यो अथ बलिद्वये ॥ ॐ नमो अस्तु सर्पभ्यो ये पाथिवासाय आंतरिक्ष्याय दिव्याय द्वायाः ॥ तेभ्यः संवलिः दूरिष्यामि तेभ्यं रुमं बलिमादाय ॥ अस्वादिताभिधानाभित्ता जैरभ्यंजनां जने ॥ १० ॥ रुद्रः ॥ गोशिरसं युक्तं स्तवत्तु हंसी बलिद्वये ॥ तक्षकेत्यादिभिर्मंत्रैरुपतिष्ठेत्तदेवाः ॥ ११ ॥ तक्षकवेशगल्यधृतं गच्छ रावतस्त जीवास्त्यायितः सतस्त्वयि सुप्ता वपाभ्या

नःपरिदेहि॥ धृतराष्ट्रेरायतननक्षकस्तं वैशाखेयोऽस्तीवास्त्वयिनःसतःस्त्वयिसद्भ्योवर्षाभ्योनःपरिदे
हि॥ अद्भ्यःमातिवल्गस्तजीवास्त्वयिनःसतःस्त्वयिसद्भ्योवर्षाभ्योनःपरिदेहि॥ अतिवल्गद्विःसस्तजी
वास्त्वयिनःसतस्त्वयिसद्भ्योवर्षाभ्योनःपरिदेहि॥ यदंशुकाःपार्थिवास्तःस्त्वमितःपरंगम्यतिदि
वेनाय॥ संतिवैनःशयिनःसंतिदंष्ट्रिनस्त्वोनंष्ट्रिनसात्रेद्युममस्मान्निनसात॥ समीचीनामासिंघा
चीदिकुधितयोनिमिष्टेतिदूदशपयायाः॥ परिचिच्याप्रतीच्योथतृष्मीप्रत्येत्यवाग्यतः॥ अप
पदेत्याभ्यांपरिपिंचेदुदंततः॥ १२॥ अपश्चेतपदाज्जिह्वपूर्वणचापरंणच॥ सप्तचमानुषीरि
स्त्रश्चराजबन्धनः॥ नवैश्वेतश्चाध्यासरिद्विजघानकंनवः॥ श्वेतायवेदबायनमोतमःश्वेताय
य॥ ब्राह्मणीभोजयित्वाथधान्याश्वंप्राशयेच्छिरः॥ एवंप्रतिदिनंकार्यंव्रतदानीद्यशे

दाताधिकांशेनायैर्वा नित्यं सन्नुभिरिव च । मार्गशीर्ष्यांतिथापूर्वेष्ठाक्षीपक्षांबलिस्तथा ॥ १ ॥
पौष्णमासोवा मार्गशीर्षे च रोहरेः । बलिमंत्रस्य संनामोप्यदार्पणमिति बाधुनाः । संतिष्ठते
नातर्द्ध्वंबलिक्रिया ॥ १५ ॥ ॥ **अक्षीजनदिति** ॥ विश्वप्रकाशमभिधपदुतोतलतावभूत
समाप्ता ॥ ॥ **अथेशानबलिः** ॥ ईशनाय बलिपक्षास्मात्तर्ग्नौ लौकिके परं ॥ क्षेत्रपत्यं च निग्रम
प्रागुद्देवताः ॥ १ ॥ शंभोरयतने वापि स्तुतिं परिकल्पयेत् ॥ अग्निरप्यसमाधानमभ्युपगच्छति
दिह ॥ २ ॥ अग्नेः पश्चात्पुटीरुत्वा दक्षिणायांतयोः पुनः ॥ यत्वा वदंति तीक्ष्णमावाह्यान् यत्र
षी ॥ ३ ॥ आवाहयामीत्यावहयंतं वापि मध्यमः ॥ यथादमुदकं दद्यात्तभ्यो संतप्तिरस्त्विति
४ ॥ आवाहयंतु हरयः सचेतसः श्वेते रश्मेः सदकं तु मद्रिः ॥ ५ ॥ नाताजिरे बलवद्रिः मनोः

प. वेरायादिशीघ्रममद्व्यायुर्गर्भतीक्ष्णानमावाह्यमीदृशीमावाहयामीतिज्ञयंतमावाहयामीतिच
वाह्यजनकंजलीश्वतुर्थ्यंतेनतृप्तिरितिदत्तेशानंवेरोरोदनंस्त्रिषुपात्रेषुगृहीताऽग्निंदृतमि
त्रेणोग्नेः पश्चादासाद्य ॥ इदं उपस्येत्तु मीदृमीदृषे स्वादोपस्येत्तु मीदृषी मीदृष्ये स्वादा
तोपस्येत्तु ज्ञयंतो यस्तद्देति त्रयाणामप्युपस्येत्तु पूर्वकमादृतीत्रयंदृत्वा च रं त्रिधा विभजे
णाधा दवदाये भवाय देवाय स्वादा शर्वाय देवाय स्वादं शानाय देवाय पशुपतये देवाय
देवाय स्वादो रुग्राय देवाय भीमाय देवाय मदते देवाय स्वादेत्यहं वादृतीर्दृत्वा त्रयार्थं द
वस्य देवस्य पत्न्ये स्वादो कर्बुस्य देवस्य पत्न्ये शानस्य देवस्य पत्न्ये पशुपते देवस्य पत्न्ये
स्य पत्न्ये इन्द्रस्य देवस्य पत्न्ये भीमस्य देवस्य पत्न्ये मदतो देवस्य पत्न्ये स्वादा ॥ इत

हृतीर्हृत्वा मभ्यादवदाय जयंता यत्वा हेत्येका मादुतिं हृत्वा उत्तरादवदाय अग्नये स्विष्टकृते सुद
तीनां कामानां समर्धयित्री स्वेति स्विष्टकृतं हृत्वा स्वास्तिनः पूर्णमुखः परिक्रामतु । इति देवत
यत्र योद्ग्रापलाशपत्रेद्यौ दना निक्षिप्य गृहपत्यादिभिस्तु योद्ग्राभिर्देवताभ्यो दद्यात्
हयोपस्पृशतु गृहपाय स्वाहा गृहपुपस्पृशतु गृहप्ये स्वाहा द्यौषिण उपस्पृशत द्यौषि
स्वाहा ॥ आसिन उपस्पृशत आसिभ्यः स्वाहा ॥ विचित्रं त उपस्पृशत प्रयत्नं त्वभ्यः स्वाहा
मश्रंत उपस्पृशत समश्रंतभ्यः स्वाहा । देवसेना उपस्पृशत देवसेनाभ्यः स्वाहा ॥ यारव्याताय
नारव्याता देवसेना उपस्पृशत देवसेनाभ्यः स्वाहा ॥ दूरं पोस्पृषेत् दूरायाय स्वाहा । दू
पुपस्पृशत दूरार्षि स्वाहा ॥ त्वास्तारि उपस्पृशत त्वासारिभ्यः स्वाहा । निषगिनुपस्पृ

प्र.
३

शनिषंगिलोस्वोदिति। ततो बहिरं जनादिब्रह्मविमर्जनादिं रूतौदनं पर्णेषु संरुत्य नमो निषंगिणरु
धि मते तत्स्कराणां पतये नमः॥ इति क्वचिद्वृत्ते समास जेत। अत्र रद्राक्षपे सर्वान अनया प्रथमो
दोमकाले भित्तो गिगाः स्थापयेदुपसंयुताः। एष पूर्वज्ञानैः क्षत्रात्सुगंधैर्दधिमुष्टिना। गवां
ततो नीयसुलेक्षेत्रे पतियजेत॥ ईशानवंतमावाह्यंतस्मेदुत्वापपोदनात्॥ दद्यात्सप्तसूपये
मन्त्रिर्देशपूर्वकः॥ क्षेत्रस्य पतिनोत्युग्गभ्यां मुपस्थाप्य च देवताः॥ ऐशानं भोजयेद्विप्रान् स्वात्
पतेश्वतुं एवैरुतेन संदेहः शशांकमुकुरो विभुः॥ ऐदिकं मंगलं दत्वा हरिभक्ते प्रयच्छति॥
न छुः पुरपोत्तमायं श्रीविश्वमान्यं श्रुति कर्म मान्युः॥ विश्वप्रकाशमिध पदुतो तत्कृता विदे
लिः समाप्तः॥॥ अद्भुतोत्पातकं शांतिश्च ग्रंथं प्रबद्धा म्मता॥ शिवा गभ्ये नमो वादं म

शुभक्षयं ॥ अंतोद्वंद्वच इत्यप्रतिष्ठाविधिमुत्तमं । मंगलायतनं नक्षत्रद्वयं न प्रसीदति । स्कं
शिवः प्रतिष्ठितो येन लिंगरूपी मद्देवः । कामतोपद्रुजं हत्वा सुरां पीत्वा च यत्नतः ॥ शिवलिं
प्यमुच्य घोरपातकात् ॥ सौवर्णं राजतं ताम्रं शुक्लं यामिश्रितं द्रुवं ॥ नार्मदं शैलमात्रं वाष्ठापयेद्वा
वं ॥ निभिद्यं ब्रह्मलोकेशं शिवलोकं समश्नुते ॥ सौवर्णं भाग्यदं प्रोक्तं राजतं पापनाशनं ॥ ताम्रं तं
यं शुक्लं ग्रामीयमर्थदं ॥ नार्मदं सुखदं प्रोक्तं शैलमात्रं मुखावहं ॥ सर्वस्मादधिकं लेयं नार्मदं शिव
॥ ७ ॥ काकं गणेशं कल्पार्त्तं संकल्पवरणातिकं ॥ तथैव भस्मस्नानस्य विधिना भस्मपुंड्रकं ॥ ८ ॥ ने
तपर्यंतं गणेशं वा दहाचरेत् ॥ नमस्ते रदमंत्रस्याहुणानां वेति मंत्रकं ॥ ९ ॥ तृतीयं भावयेन्नेत्रं नो
मदेष्यते ॥ मूर्तेर्निन्नद्रुयं कार्यं लिंगं मंत्रानुमंत्रणं ॥ १० ॥ ततोऽग्निमुखांते रद्राय च रेऽं श्रपयंतान

व. प्र.

३५४

द्रुमन्यव इति पंचदशार्चनामुवाकेन पंचदशाहुताहुत्वा स्विष्टकृतमवहायातः परिधोनि धाया स्या
रपनुहोति ॥ द्रापे अंधसस्यत इत्येकादशाभिः सह स्याणिसहस्रगुत्ये तैस्त्रयोदशाभिर्दत्त्वा स
द्रः विश्वं भूतमिति द्वाभ्यां देवस्य ग्रीवं स्पृशेत् ॥ पुनरेताभ्याममुवाभ्यां दत्त्वा रद्रसोमं च देवं स्पृ
शेत् ॥ पुनरेताभ्यामेव दत्त्वा कद्रुद्राय सर्वो ह्येष इति द्वाभ्यां देवस्योदरं स्पृशेत् ॥ पुनरेताभ्यां दत्त्वा
मिति देवस्य हृदयं स्पृशेत् ॥ पुनरेनुवाक्याभ्यां दत्त्वा यो रद्र इति देवस्य आगः स्पृशेत् ॥ पुनर्दत्त्वा शो
ति मायाः स्यु नारणं कुर्यात् ॥ विधिर्विष्णुकः योक्तः ॥ ततः समुद्रं तं मंगलपूर्वकमुदत्यमिति द्वाभ्यां
आप्यमुख्ये पीते पंचरत्नानि निक्षिप्य सदो जातादि पंचानुवाकैः प्रतिष्ठाप्य पूजां कुर्यात् ॥ ततः
अस्यारद्रगायत्र्या अघोरं जनिद्रुगं सिमा यत्री छंदो मुखं रद्रोचता हृदि ह्रीं बीजं ह्रीं शोदि

सिद्धये पूजा रोचिनी योगः ॥ संकल्पः ॥ षड्विः पदैः करन्यासो वर्णन्यासस्ततो भवेत् ॥ निरोनिष्ठित
तर्ह कश्चिन्न कंठ नो मुखे दूतं दनाभ्यां धुक धूरं जंघा पंक्तौ वै क्रमात् ॥ पदन्यासकं विदुषं तः कंठं दं नासिमु
पुनराधारजात्वं प्रितुं दवत्कातिके पुच ॥ व्यापं कं त्रिः प्रकुर्वीत शिवबीजांते राहितं ॥ ततः षडंगन्यासः ॥ त
यद्दद्याय नमः अविघ्नदे निरसं स्वाहा ॥ महादेवाय शिखाये वषट् ॥ श्रीमद्भक्तवचाय हुं ॥ तं नौरदः नेत्रच
वो यद् ॥ प्रचोदयात् अस्त्राय फट् ॥ तालुत्रयं कुर्वीत ॥ ततो देवोपवेदान्छाने चतुरस्रसंध्यगताष्टदलक
ध्यगताष्टदलकुसुमांतरं विचिंत्य कूर्णिकायां निवेध्यायेत् ॥ दक्षेयक्षेत्रायुक्तं भजतगिरिकतासेवितं वा
श्वं शूलं वाद्यं सतर्काभयमपि न शतं व्याख्याया पुस्तकं च ॥ अक्षं मृगयुग्वरं च प्रतिनिगदपस्मारादचंद्रचूडं
क्षेत्रं स्मार्थिसेर्यवदतरुतुर्गपसवीरासनाद्यं ॥ इति ध्यात्वा ॥ ॐ भूः महापुरुषमावाहयामीत्यादिभिः ॥

३.

300

प्यां जलिनारदेवं आवाप्य स्वागतं कुशलं चोक्ता इदमासनं महादेवायेत्यासने पुष्पंदत्वादेवायेन वैकल्यशकुं कुमो
 रचंदनकर्पूरागरुकस्तूरिजातीफलशैलेयाथग्व्यंशोवाद्यमध्वालोहितपंचपल्लवत्वक्कपायायुतज्ञानमाप
 रद्रगायत्र्याष्टचारमभिमन्त्र्य पूजाशेभृगादिभिर्देतमावाप्य कलशोदकेन प्रणावेन देवमभिषिच्य पाद्यप
 कलशोदकमापूर्य रक्ताक्षतागालीप्रणावेन निक्षिप्य कूर्चाभ्यां पाणिग्रह्य ३ इमा आपः शिवाशिवावतर
 णः पूर्णतमाः उगीताः उगीततमाः । प्रत्याः प्रज्यतमाः । पुण्याः पुण्यतमाः । तमेध्यामेध्वतमा जुष्टा
 अमृता अमृततमाः पाद्यानां जुषंतां प्रतिगृह्यातु भगवान् महादेव इति पाद्यंदत्वा र्घपात्रे कलशोद
 र्यलवं गैलापुगीफलानि निक्षिप्य इमा जप इत्यादि अर्घाणां जुषंतामिति अर्घंदित्वा च मनीषपात्रे
 दकमापूर्य रद्रायनम इत्या च मनीषंदत्वा मधुवाता इति मधुपर्कं तत्तन्मंत्रैः पंचामृतं नमस्त ३

वन्विश्वेश्वरायतिमंत्रेण कलशोदकेन स्नानं प्रणवेनोदूर्तनं वामदेवाय नम इति वस्त्रद्वयं द्यौष्ठा यन
यत्तोपवीतं त्र्यंबकमिति आचमनीयं श्रेष्ठा यनम इति भूषणानि । रुमे गंधाः शुभादिग्यामर्व गंध
ताः । मृता ब्रह्मपवित्रेण प्रुताः सूर्यस्य रश्मिभिरित्यष्टगंधां मात्मा इति मालाः ॥ विश्वतश्चक्षुगिति
पुण्यां जल्लिखं । नतः कूर्णिकोपरि चतुर्दिक्षु मूलभागे देवाग्रमारभ्य नारदकुबेरवदरुक्षपावतीर
देवाग्रादानि यादिकं सवमध्यभागे हृदयगिरः । डिग्वाकवचांगमंत्रदेवताः ॥ पुरतो नेत्रदेवता
सरमध्यभागेष्वास्त्रांगदेवतांच संप्रत्य देवाग्रादहदलमूलमध्याष्टभागे पुडांकरामयस्करशि
वतरंशं भुमयो भूमदा देवप्रभुपतिरुदोग्रशर्वत्र्यंबकं संहभानशितिकं कंकपदिताम्यरणं चोभ
स्मपीतनीललोहितशुक्लहूरण्यमेव गगन्याश्चतुर्विंशतिदेवता अक्षरा आवरणं च संप्रत्यदि

याष्टदलमूलैर्भवाय देवाय नमः॥ शर्वाय देवाय • ईशानाय देवाय • पशुपतये देवाय • रुद्राय दे • उग्राय
 देवाय • भीमाय देवा • महतो देवा • इत्यष्टभिः संप्रज्यदलमध्यभागेषु भवस्य देवस्य पत्न्ये नमः
 दत्ताय भागेषु भवस्य देवस्य सुताय नमः इति चावरणत्रयं संप्रज्य पद्मचतुरस्रांतर्मध्यभागेषु
 हीनतदुपरिवृत्तादीश्च संप्रज्य रूपाय चतुर्विंशतिवारं पूजयित्वा पुष्पांजलिं दत्वा • वनस्पतं
 वच इति धूपं कप्रकाशं महानिति दीपं देवस्य त्वेति विविधैर्बैद्यं भोजनं ते आचमनं दत्वा बर
 म इति तांबूलं दत्वा • नमो रद्रेभ्योऽप्येष्टिभ्यामिति उपरक्षिणां॥ नमो अस्तु नीलश्री वायेति नमः
 विधाय सगंधितलेन रूपाय चतुर्विंशतिवारं देवं संतर्प्य दशावरणदेवताः क्रमेणात
 द्वा मस्तु नमो गायपाय संधुद्रां नंदुसरां नंदुद्रां नंदुद्रां नंदुद्रां नंदुद्रां नंदुद्रां नंदुद्रां नंदुद्रां नंदुद्रां नंदुद्रां

सिद्धत्वा नारदाद्यावरणद्वयस्य च दत्त्वा शंकराद्यावरणत्रयस्य शुद्धोदनं
कावरणस्य ह्रस्वं भवस्य देवस्य निरावरणस्य गुह्योदनं भवस्य देवस्य स
नमिन्द्रवज्रावरणोराज्यं दत्त्वा अंबकमिति मानोमहांतमिति मानस्तोकोति उ
रुहोति सदस्त्राणि सदस्त्रशरुतिषादुराज्यं दत्त्वा सिद्धहरतमवदायांतः परिधो
देभिश्चतुर्विंशतिभिराज्यं दत्त्वा अंबकादिभिषादुश्च दत्त्वा ग्रहेभ्यः साधिप्रत्यधिदेव
गं लोकपालेभ्यो दत्त्वा सिद्धहरद्वयमप्येकीकृत्य दत्त्वा नायश्चिन्तादिबरदानांतं कुर्यात् ॥ तत
द्वयसंयुक्तं द्वादश पुरुषाह्वारपुष्पितं सपरिकरमनं त्वामेकमाद्यं इति मंत्रेण महाह्वायेन वेद्य
रग्ने अश्वत्थपणे शुद्धत शेषं निदधाति ॥ ॐ भूर्भुवः स्वरो मिति ततो विश्वभुगादिभि

साग्निदेवं प्रदक्षिणां कृत्वाग्निं संपूज्य देवं स्तुत्वा नत्वा ये भूता इति बह्विधां लिङ्गं दद्यात् ॥ एवं साष्टकं स
पंचाशदष्टाविंशति चतुर्विंशति मेकादशा वा विप्रान् भोजयेत् ॥ एकादशागो मथुना निद
त्रिष्टयान्यान्पि विप्रादींस्तोषयेत् ॥ कंकणमोचनं स्वस्य देवस्य च समानं ॥ एवं सप्त
मेकरात्रं वा पूजा होमो कृत्वा पश्चाद्देवभूथं कुर्यात् ॥ विधिरक्तः सति निमित्ते सं
तिष्ठेद्विष्णुकृत्योक्ते कुर्यात् ॥ एवमभ्यर्चितो नित्यं ग्राह्यं कमुकुर्यो विभुः ॥ ऐहिकं
ह्यप्रयच्छति ॥ ॥ इति विष्णु प्रतिष्ठा विधिः समाप्तः ॥ अजीजन श्रीगुरुपूज्योत्तम
रान्यः ॥ विश्वप्रकाशमिथ पदूतो तत्पूजो समाप्तः सत्पुर्वं खंडः ॥ ॥ ॥

क१००० कार्तिकशुक्ल ७ तद्विनेदंपुस्तकं लिखितं समाप्तं ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ २३

इति विश्वप्रकाशे पूर्वखंडसमाप्तः॥